

SOVON Vogelonderzoek Nederland

Rijksstraatweg 178
6573 DG Beek-Ubbergen
T (024) 684 81 11
F (024) 684 81 22

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

Gezien de huidige belangstelling en problematiek rond overzomerende ganzen in het Deltagebied is het belangrijk een goed beeld te hebben van de actuele verspreiding van gedurende het zomerhalfjaar pleisterende ganzen. In juli 2006 is daarom in opdracht van de provincies Zeeland, Zuid-Holland en Noord-Brabant een gebiedsdekkende telling van zomerganzen in het Deltagebied uitgevoerd. De telling is georganiseerd door SOVON, en uitgevoerd door SOVON medewerkers en een groot aantal vrijwilligers met specifieke kennis over de lokale situatie

In totaal werden 43.992 ganzen geteld. Dit aantal bedraagt ruim een kwart van de Nederlandse zomerpopulatie en kenmerkt het belang van het Deltagebied voor overzomerende ganzen. De Grauwe Gans was met 24.754 individuen de talrijkste soort in het Deltagebied. Ook talrijk waren Brandganzen met in totaal 14.566 individuen. Opvallend was verder het grote aantal Canadese Ganzen (3.071). Voorts werden 1.138 Nijlganzen geteld en (zeer) kleine aantallen van zeven andere soorten

Zomerganzen in het Deltagebied in 2006

Henk van der Jeugd & Vincent de Boer

SOVON-inventarisatierapport 2006/12
Dit rapport is samengesteld in opdracht van
de provincies Zeeland, Zuid-Holland en Noord-Brabant

Zomerganzen in het Deltagebied in 2006

Henk van der Jeugd & Vincent de Boer

COLOFON

© SOVON Vogelonderzoek Nederland 2006

Dit rapport is samengesteld in opdracht van de provincies Zeeland, Zuid-Holland en Noord-Brabant.

Tekst: Henk van der Jeugd en Vincent de Boer

Foto's omslag: Adrie van der Heiden (Canadese Ganzen) en Berend Voslamber (Grauwe Ganzen)

Wijze van citeren: van der Jeugd H.P. & de Boer, V. 2006. Zomerganzen in het Deltagebied in 2006. Sovon-inventarisatierapport 2006/12. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon en/of de opdrachtgever.

ISSN: 1382-6247

Sovon Vogelonderzoek Nederland
Rijksstraatweg 178
6573 DG Beek-Ubbergen
Tel: 024 6848111
Fax: 024 6848188
E-mail: info@Sovon.nl
Homepage: www.Sovon.nl

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
Samenvatting.....	3
Dankwoord.....	4
1. Inleiding	5
2. werkwijze.....	6
2.1. Beschrijving van de tellingen.....	6
2.2. Telgebied en volledigheid	7
2.3. Weersomstandigheden	8
2.4. gegevensbewerking.....	9
3. Resultaten.....	10
3.1. Algemene resultaten.....	10
3.2. bespreking per soort	11
3.2.1 Grauwe Gans.....	11
3.2.2 Canadese Gans	11
3.2.3 Brandgans	12
3.2.4 Nijlans	12
3.2.5 Overige ganzensoorten.....	13
3.3. vergelijking met eerdere tellingen.....	14
3.4. juveniel percentages	17
4. Conclusies en discussie.....	18
Literatuur.....	20
Bijlagen.....	21

Samenvatting

Gezien de huidige belangstelling en problematiek rond overzomerende ganzen in het Deltagebied is het belangrijk een goed beeld te hebben van de actuele verspreiding van gedurende het zomerhalfjaar pleisterende ganzen. In juli 2006 is daarom in opdracht van de provincies Zeeland, Zuid-Holland en Noord-Brabant een gebiedsdekkende telling van zomerganzen in het Deltagebied uitgevoerd. De telling is georganiseerd door SOVON, en uitgevoerd door SOVON-medewerkers en een groot aantal vrijwilligers met specifieke kennis over de lokale situatie. De telomstandigheden waren gunstig en de telling was zeer volledig.

In totaal werden 43.992 ganzen geteld. Dit aantal bedraagt ruim een kwart van de Nederlandse zomerpopulatie en kenmerkt het belang van het Deltagebied voor overzomerende ganzen. De Grauwe Gans was met 24.754 individuen de talrijkste soort in het Deltagebied. Ook talrijk waren Brandganzen met in totaal 14.566 individuen. Opvallend was verder het grote aantal Canadese Ganzen (3.071). Voorts werden 1.138 Nijlganzen geteld en (zeer) kleine aantallen van zeven andere soorten.

De regio Haringvliet / Volkerak herbergde de meeste ganzen; tweederde van alle ganzen werd hier geteld. De Brandgans was hier de algemeenste soort, op de voet gevolgd door de Grauwe Gans. Zeeuws-Vlaanderen was goed voor ruim 17% van het totaal, en dit betrof vrijwel uitsluitend Grauwe Ganzen. Een vergelijking met eerdere tellingen in een deel van het gebied (Haringvliet, Volkerak en Zeeuws-Vlaanderen) laat zien dat de Grauwe Gans recent is afgenomen. Het is niet waarschijnlijk dat dit een artefact is veroorzaakt door onvolledige gegevens. De afname in deze gebieden wordt waarschijnlijk veroorzaakt door een combinatie van diverse beheersmaatregelen en een toenemende predatie door Vossen. Ook is het mogelijk dat een deel van de Grauwe Ganzen tegenwoordig tijdens en na de rui buiten het Deltagebied verblijft. Canadese Gans en Brandgans zijn sterk toegenomen. Bij de Brandgans lijkt nu stabilisatie op te treden, maar de waargenomen recente sterke groei en de hoge reproductiecijfers doen vermoeden dat de Canadese Gans de komende jaren verder zal gaan toenemen, tenzij de stand wordt beperkt middels jacht of andere methoden.

De verspreiding van overzomerende ganzen die uit dit onderzoek naar voren komt is representatief voor de verspreiding in juli, maar niet geheel representatief voor de verspreiding in bijvoorbeeld april of mei omdat ganzen tijdens en na de rui vaak andere gebieden kiezen dan tijdens het broedseizoen. De verspreiding van broedende Grauwe Ganzen zoals vastgesteld tijdens broedvogelinventarisaties wijkt daarom hier en daar af van het verspreidingsbeeld in juli. Omdat de tellingen overdag plaatsvonden zijn weinig ganzen op landbouwgronden aangetroffen. Gedurende het zomerhalfjaar foerageren ganzen met name op landbouwgronden in de (vroeg) ochtend en in de avond en zelfs 's nachts. Wanneer de verspreiding van zomerganzen uit dit onderzoek in verband wordt gebracht met bijvoorbeeld de verspreiding van landbouwschade gedurende het gehele zomerhalfjaar (1 april – 1 oktober) dan moet dus lokaal rekening worden gehouden met afwijkingen.

Omdat de overzomerende ganzen nu volop in de belangstelling staan wordt voorgesteld om de telfrequentie op te voeren en tenminste ééns in de twee jaar, of wellicht zelfs jaarlijks, een integrale telling uit te voeren. Het verdient aanbeveling om dan ruim van te voren met de planning te beginnen, en op tijd overeenstemming te bereiken over de begrenzing van het telgebied en de teldata. Analyse van beschikbare waarnemingen van gekleurde Grauwe Ganzen en Brandganzen, en een nieuw kleuringproject voor Canadese Ganzen kunnen meer licht werpen op de actieradius en verplaatsingen van individuele ganzen.

Dankwoord

René Steijn, Gerard de Jong en Hans Hollander van respectievelijk de provincies Zeeland, Zuid-Holland en Noord-Brabant worden hartelijk bedankt voor hun medewerking tijdens de voorbereiding van het project en voor het leveren van opbouwend commentaar op een eerdere versie van dit rapport. Rob Remmerts van VWG De Steltkluut coördineerde de telling in Zeeuws-Vlaanderen, en had veel waardevolle tips over de te volgen strategie. Ook de kennis van Henk Castelijns over de ganzen in Zeeuws-Vlaanderen was zeer waardevol tijdens de voorbereiding. Henk leverde bovendien bruikbaar commentaar op het rapport, en stelde aanvullende gegevens beschikbaar over de situatie in Zeeuws-Vlaanderen.

Chiel Jacobusse van Zeeuws Landschap stelde belangeloos het onderkomen bij de eendekooi op St. Philipsland ter beschikking als overnachtingsplaats voor de auteurs. Lia Vlietland gaf namens Natuurmonumenten toestemming tot betreding van de Dintelse Gorzen. Christine Verscheure stelde gegevens over de ganzentelling in Vlaanderen beschikbaar. Cees Breek gaf gedetailleerde informatie over de aantallen ganzen in juli in het Grevelingenmeer. Een groot woord van dank zijn we verschuldigd aan alle tellers die hebben meegewerkt aan de telling. Zonder hun hulp zou de uitvoering van dit project onmogelijk zijn geweest.

Thijs Kramer maakte het mogelijk in 2006 een telling van zomerganzen in het *gehele* Deltagebied uit te voeren, over de provinciegrenzen heen. Helaas kan hij het resultaat van deze telling niet meer zien.

Henk van der Jeugd, Vincent de Boer

1. Inleiding

Gezien de huidige belangstelling en problematiek rond overzomerende ganzen is het belangrijk een goed beeld te hebben van de actuele verspreiding van broedende en gedurende het zomerhalfjaar pleisterende ganzen in Nederland. In dat kader heeft SOVON in 2005 een inventarisatie van de broedende ganzen verzorgd in onder andere Zeeland en Zuid-Holland (Voslamber 2005a,b), aangevuld met gegevens van derden, en in 2006 is een studie afgerond naar de situatie ten aanzien van zomerganzen in Nederland (van der Jeugd *et al.* 2006). In het laatste onderzoek zijn de huidige verspreiding en de aantalstrends van broedende ganzen in Nederland uitgebreid belicht. Ook worden de mogelijke oorzaken van de snelle toename, een prognose voor de toekomst en de voor- en nadelen van mogelijke maatregelen die de schade en/of de populatiegroei kunnen beperken in dit rapport besproken. Uit beide onderzoeken blijkt dat het Deltagebied een aanzienlijk deel van de in Nederland broedende ganzen herbergt. Voslamber (2005a,b) en van der Jeugd *et al.* (2006) vermelden een broedpopulatie van circa 3.300 paar ganzen voor de provincie Zeeland alleen. In het Zuid-Hollandse deel van het Deltagebied gaat het om ruim 4.000 paar (vooral Brandganzen), terwijl in het Brabantse deel van de Delta nog eens ruim 1.000 paren aanwezig waren. In totaal herbergt het Deltagebied in 2005 dus bijna 9.000 broedparen, oftewel bijna een kwart van de Nederlandse populatie (van der Jeugd *et al.* 2006).

De aanwezigheid van deze ganzen leidt tot schade in de landbouw en geeft soms aanleiding tot hevige discussies tussen landbouwers, jagers, beleidsmakers en natuurbeschermers. Om de discussie te voeden met de juiste gegevens is reeds verschillende keren een telling uitgevoerd van overzomerende ganzen in delen van het Deltagebied. In 2002 en 2003 werd Zeeuws-Vlaanderen geheel geteld (Castelijns 2003), en in 1999 en 2003 werd het Zuid-Hollandse deel van de Delta (Haringvliet, Hollands Diep, Volkerak) in de zomer geteld (Schekkerman *et al.* 1999; Boudewijn & Voslamber 2003.). In 2005 vond in globaal hetzelfde gebied een telling van Brandganzen en Canadese Ganzen plaats (Van der Jeugd *et al.*, in press). Nooit eerder echter werd het gehele Deltagebied volledig geteld. In 2006 is daar verandering in gekomen en heeft SOVON een integrale telling georganiseerd die de gehele provincie Zeeland, en het Zuid-Hollandse en Brabantse deel van de Delta omvat. Deze telling is uitgevoerd in opdracht van de provincies Zeeland, Zuid-Holland en Noord-Brabant.

In dit rapport wordt verslag gedaan van de resultaten van deze telling, en wordt een vergelijking gemaakt met tellingen in delen van hetzelfde gebied in eerdere jaren. Naast het rapport is aan de opdrachtgevers een GIS-bestand geleverd waarin alle getelde ganzen met de exacte lokatie zijn opgenomen.

2. werkwijze

2.1. Beschrijving van de tellingen

Alle bekende pleisterplaatsen van ruiende en verblijvende ganzen zijn in de periode 8-15 juli éénmalig bezocht door in totaal 14 tellers. Er is voor gekozen de tellingen waar mogelijk te laten verrichten door mensen met lokale kennis en ervaring met het tellen van ganzen in hun omgeving. Een groot deel van Zeeland (Schouwen-Duiveland, Noord- en Zuid beveland, Walcheren, Tholen), de zuidkant van het Haringvliet, het Volkerak, en Goeree-Overflakkee werden door de auteurs geteld. Naast het bezoeken van de bekende plaatsen is met behulp van topografische kaarten gezocht naar plekken die potentieel ganzen zouden kunnen herbergen, en ook deze plaatsen zijn bezocht. Daarnaast kwam het sporadisch voor dat tijdens het reizen van de ene naar de ander plek ganzen werden tegengekomen. Meestal ging het daarbij om kleine groepen. Grotere afstanden werden afgelegd per auto, en soms was het mogelijk vanuit de auto de ganzen te tellen. Meestal echter werden gebieden te voet of per fiets doorkruist zodat geen hoeken of delen van het gebied verborgen bleven. Hooggelegen uitzichtsposten en vogelkijkhutten bleken vaak goede plekken om de ganzen te tellen. Dikwijls ook werden gebieden vanaf dijken geteld. Daarbij werd regelmatig gebruik gemaakt van een fiets om lange stukken dijk te tellen.

Het Zuid-Hollandse deel, een deel van Brabant en de Zeeuwse eilanden werden alle geteld op 11, 12 en 13 juli. Alleen het Markiezaat werd enkele dagen eerder geteld, op 8 juli. Zeeuws-Vlaanderen werd geteld op 13, 14 en 15 juli. Het buitendijks gelegen Saeftinghe tenslotte werd geteld tijdens de laagwatertelling van 29 juli door de telgroep Saeftinghe (Win lansman, Guy Robbrecht, Henk Castelijns, Mark Snyders, Stefaan Thiers, Frits van Velzen, Ron d'Hont en Cor Sol). Cees de Kraker leverde gegevens over de Hompelvoet en enkele aanvullingen m.b.t. de Grevelingen. Het overgrote deel van de tellingen werd uitgevoerd binnen een periode van vier dagen.

Tabel 1. Overzicht van tellers, hun telgebieden en de data waarop de tellingen werden uitgevoerd.

Naam teller	Afk.	Telgebied	Teldata
Adrie van der Heiden	AvdH	Spui, Oude Maas, Beninger Slikken	12, 13 juli
Anton Giljam	AG	Korendijkse Slikken	12 juli
Rob Burgmans	RB	Blanke Slikken, Oosterse en Westerse Laagjes	12 juli
Alex de Smet	AdS	Oost Zeeuws-Vlaanderen	15 juli
Bram Vroegindewei	BV	Oost Zeeuws-Vlaanderen	14 juli
Cor Sol	CS	Oost Zeeuws-Vlaanderen	14 juli
Franklin Tombeur	FT	Midden Zeeuws-Vlaanderen	13 juli
Henk Castelijns	HC	West / Midden Zeeuws-Vlaanderen	15 juli
Jan Janssens	JJ	West Zeeuws-Vlaanderen	14 juli
Luciën Boerjan	LB	West Zeeuws-Vlaanderen	14 juli
Jaap Poortvliet	JP	West Zeeuws-Vlaanderen	14 juli
Peter Matthijssen	PM	Markiezaat, Prinsesseplaat, Molenplaat	8 juli
Cees de Kraker	CdK	Hompelvoet, aanvulling Veermansplaat	midden juli
Henk van der Jeugd	HvdJ	Goeree-Overflakkee, Volkerak, Haringvliet Z, Philipsland	11, 12, 13 juli
Vincent de Boer	VdB	Tholen, Schouwen-Duiveland, N- en Z Beveland, Walcheren	11, 12, 13 juli
Telgroep Saeftinghe	TS	Saeftinghe buitendijks	29 juli

De tellingen werden uitgevoerd tussen circa 7 uur 's ochtends en 9 uur 's avonds, wanneer de ganzen voornamelijk op dagrustplaatsen en in buitendijkse gebieden zaten. Er werd niet 's

morgens vroeg geteld wanneer de ganzen meer verspreid foerageren en moeilijk op te sporen zijn.

Gebieden werden met behulp van verrekijker en telescoop afgezocht op ganzen, en de groepen werden, afhankelijk van de groepsgrootte, per individu, tiental of honderdtal geteld. Vaak werd een groep twee keer geteld om de juistheid van de telling te bevestigen. Wanneer het aantal van de twee tellingen ver uiteen lag werd een derde keer geteld. Van alle aanwezige ganzensoorten werden de aantallen apart geteld en genoteerd.

Waar mogelijk is onderscheid gemaakt tussen volwassen individuen en dit voorjaar geboren jongen. Bij Brandganzen was dit voor vrijwel alle getelde exemplaren mogelijk omdat het verschil tussen jonge en oude vogels bij deze soort ook op grotere afstand goed zichtbaar is. De bruinige vleugeldekveren met diffuse rand, de lichtere kleur van de borst en vaak ook de wat slankere bouw zijn betrouwbare kenmerken waarmee Brandganzen eenvoudig op leeftijd kunnen worden gebracht. Bij Grauwe Ganzen was op grotere afstand dikwijls geen onderscheid mogelijk. Wanneer de vogels dichterbij waren is gelet op het ontbreken van de “groeven” in de hals en het egalere, licht gemarmerde verenkleed van de jonge vogels. Ook bij Canadese Ganzen kon alleen op geringe afstand onderscheid worden gemaakt tussen jonge en oude vogels. Daar vielen de minder zwarte kop en hals en de cremekleurige, niet witte, keelvlak op alsmede de diffuse overgang tusen de witte vlek en de zwart kop en hals.

2.2. Telgebied en volledigheid

Het telgebied omvatte de gehele provincie Zeeland, het Zuid-Hollandse eiland Goeree-Overflakkee en een deel van Voorne-Putte van Hellevoetsluis via het kanaal door Voorne, de N218 naar de Oude Maas. De oostelijke grens werd gevormd door de A29. Het Hollands Diep, het deel van de Hoekse Waard oostelijk van de A29 (Oudeland van Strijen), en de Biesbosch zijn in deze telling buiten beschouwing gelaten. In Noord-Brabant is het gehele kustgebied van het Volkerak tot en met het Schelde-Rijn kanaal geteld alsmede het Markiezaat inclusief Molenplaat en Prinsesseplaat. De Biesbosch en het Hollands Diep zijn in deze telling *niet* meegenomen. De exacte begrenzing van het telgebied is in de soortkaarten aangegeven. Naast natuurgebieden, schorren, slikken en kreken is ook het landbouwgebied doorkruist op zoek naar ganzen. Omdat de tellingen overdag plaatsvonden zijn vrijwel geen ganzen op landbouwgronden aangetroffen. Gedurende het zomerhalfjaar foerageren ganzen met name op landbouwgronden in de (vroeg) ochtend en in de avond en zelfs ‘s nachts.

De tellingen waren zeer volledig. Vrijwel het gehele gebied is doorkruist, alle bekende plekken en alle potentieel geschikte plekken zijn bezocht. Op Voorne-Putte is door een misverstand het Quackgors bij Hellevoetsluis niet geteld. Op Goeree is wegens tijdgebrek het natuurreservaat De Kwade Hoek niet bezocht. Voor beide gebieden is een inschatting van de aantallen gemaakt op basis van gegevens uit eerdere jaren (2005 resp. 2003). De Hompelvoet is niet bezocht en daarom is expert voor dit gebied Cees de Kraker benaderd voor aantallen. Voor zover bekend zijn verder geen gebieden gemist.

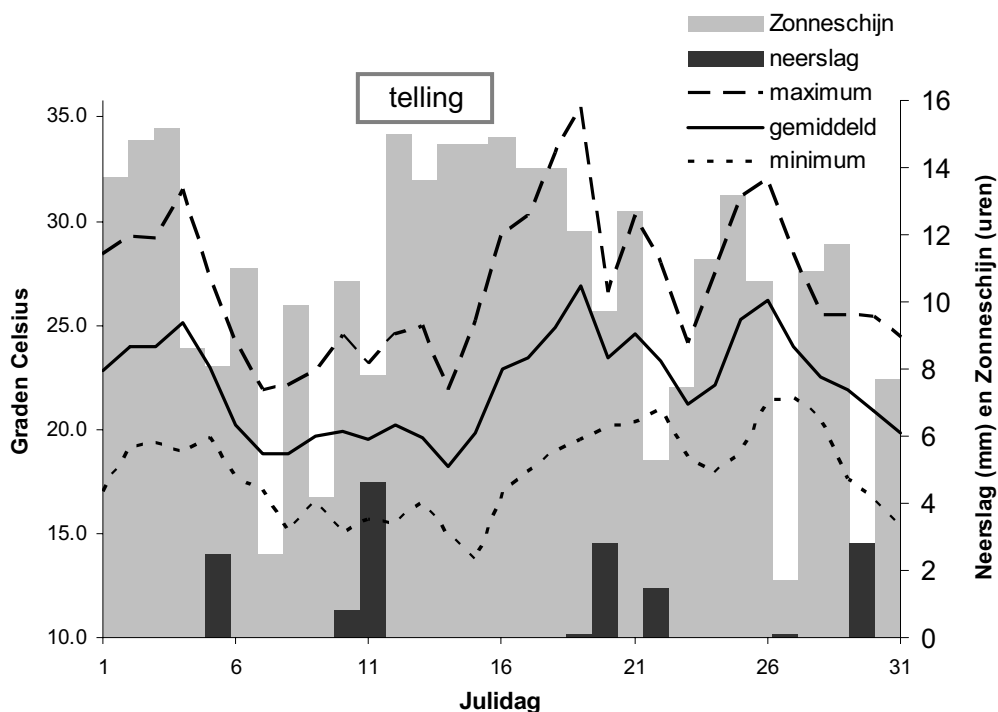
Tijdens twee eerdere tellingen in de regio is naast landtellingen ook gebruik gemaakt van vliegtuigtellingen. In 1999 werd per vliegtuig geteld op 8 juli, en de aantallen lagen bij deze telling 20% lager dan bij landtellingen in mei (Schekkerman *et al.* 1999). In 2003 werd in juni geconstateerd dat een vliegtuigtelling 50% lagere aantallen gaf dan een gelijktijdig gehouden landtelling (Boudewijn & Voslamber 2003). Daaruit kan worden geconcludeerd dat landtellingen mogelijk een betere telmethode zijn.

Het overgrote deel van de tellingen is uitgevoerd binnen een periode van vier dagen. Tijdens de telling waren vrijwel alle Brandganzen en Canadese Ganzen in de rui en aangenomen mag

worden dat er geen grote verplaatsingen van deze soorten kan hebben plaatsgevonden. Dubbeltellingen of onderschatting is bij deze twee soorten daarom uitgesloten. Grauwe Ganzen ruien vroeger in het jaar, en in juli kan het overgrote deel weer vliegen. Toch zijn de groepen in juli over het algemeen vrij plaatstrouw, grotere verplaatsingen worden vaak pas vanaf augustus vastgesteld. Aangenomen mag worden dat in het korte tijdsbestek, waarin de weersomstandigheden stabiel waren, weinig tot geen verplaatsingen hebben plaatsgevonden. Castelijns (2003) concludeert dat uit halsbandonderzoek is gebleken dat pas vanaf augustus ganzen van elders arriveren, terwijl vroeg in het seizoen de ganzen moeilijk te tellen zijn. Ook concludeert hij dat er in juli weinig verplaatsingen binnen Zeeuws-Vlaanderen plaatsvinden. Volgens Castelijns (2003) is de beste periode om een integrale telling uit de voeren de tweede helft van juli.

2.3. Weersomstandigheden

Juli 2006 was een extreem warme en droge maand. De tellingen werden echter uitgevoerd aan het einde van een relatief minder warme periode. Het weer tijdens de telperiode was rustig en vrij warm, maar er was geen sprake van extreme hitte. Het weer tijdens de telling kan daarom als normaal beschouwd worden voor de tijd van het jaar, en geeft geen aanleiding te veronderstellen dat het terreingebruik van de ganzen in 2006 door de weersomstandigheden anders was dan in andere jaren. Op alle teldagen lag de maximumtemperatuur boven de 20 graden en was het zeer zonnig. Alleen op 11 juli viel er een klein beetje regen. In de middag waaide het vaak stevig. De toch vrij hoge temperaturen en de grote hoeveelheid zoneschijn maakte tellen midden op de dag soms wat lastig wanneer de ganzen ver weg zaten, maar dit heeft nooit tot echte problemen geleid. Over het algemeen kan gesteld worden dat de telomstandigheden gunstig tot zeer gunstig waren.

Figuur 2. Temperatuursverloop (maximum, minimum en gemiddelde temperatuur) per etmaal, neerslag (mm) en zonneschijn (uren) te Vlissingen in juli 2006. Gegevens van het KNMI.

2.4. gegevensbewerking

Alle waarnemingen zijn genoteerd in veldboekjes voorzien van coördinaten, een duidelijke geografische naam, of een SOVON watervogeltelgebiednummer. Sommige tellers legden hun waarnemingen direct vast op een kaart. Met behulp van deze basisgegevens zijn alle tellingen vertoetst in een GIS. In het GIS-bestand zijn grotere groepen apart gehouden, kleinere dicht bij elkaar waargenomen groepen in hetzelfde gebied zijn bij elkaar genomen om het kaartbeeld rustig te houden. Vanuit het GIS-bestand zijn de verspreidingskaarten die in dit rapport worden gepresenteerd vervaardigd.

3. Resultaten

3.1. Algemene resultaten

In totaal werden tijdens de tellingen in het Deltagebied in juli 2006 43.992 ganzen geteld. De Grauwe Gans was met 24.754 individuen de talrijkste soort in het Deltagebied. Ook talrijk waren Brandganzen met in totaal 14.566 individuen. Opvallend was verder het grote aantal Canadese Ganzen (3.071), waarvan 19 individuen tot één van de kleine soorten behoorde. In tabellen 3 en 4 wordt een overzicht gegeven van de getelde aantallen per provincie en per regio.

Tabel 3. Aantal getelde ganzen in juli 2006 in het Deltagebied. Aantallen per provincie. Ad en juv hebben betrekking op de hoeveelheid getelde volwassen en jonge vogels daar waar onderscheid mogelijk was. De kolom totaal is hoger dan de som van de kolommen ad en juv omdat deze ook alle vogels bevat waarvan de leeftijd niet kon worden vastgesteld.

	Zeeland			Zuid-Holland			Noord-Brabant			Deltagebied		
	totaal	ad	juv	totaal	ad	juv	totaal	ad	juv	totaal	ad	juv
Knobbelgans	1	--	--	0	--	--	0	--	--	1	--	--
Kolgans	11	--	--	15	--	--	0	--	--	26	--	--
Grauwe Gans	12.114	632	256	10.782	1187	400	1.858	625	43	24.754	2.444	699
Soepgans	191	27	8	233	7	0	0	0	0	424	34	8
Indische Gans	2	--	--	8	--	--	0	--	--	10	--	--
Canadese Gans	788	55	41	1.442	0	0	822	151	71	3.052	206	112
Kl. Can. Gans	0	0	0	19	3	0	0	0	0	19	3	0
Brandganzen	956	303	119	13.172	6.299	1.187	438	353	85	14.566	6.955	1.391
Rotgans	0	--	--	1	--	--	0	--	--	1	--	--
Nijlgans	64	--	--	1056	--	--	18	--	--	1.138	--	--
Magelhaengans	0	--	--	1	--	--	0	--	--	1	--	--
Totaal	14.127	1017	424	26.729	7.496	1.587	3.136	1.129	199	43.992	9.642	2.210

Tabel 4. Aantal getelde ganzen in juli 2006 in het Deltagebied. Aantallen per regio.

	Haringvliet	Volkerak	Grevelingen	Veerse Meer	Schouwen-Duiveland	Tholen / Philipsland	Walcheren	Noord-beveland	Zuid-Beveland	Markiezaat	Zeeuws-Vlaanderen	Totaal
Knobbelgans	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
Kolgans	3	12	0	0	0	0	0	0	11	0	0	26
Grauwe Gans	8.519	3.461	1356	335	1.490	1.192	182	408	225	561	7.025	24.754
Soepgans	191	51	5	1	8	42	14	14	58	0	40	424
Indische Gans	7	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2	10
Canadese Gans	1.059	1.504	0	0	1	0	5	0	6	118	359	3.052
Kl. Can. Gans	1	18	0	0	0	0	0	0	0	0	0	19
Brandganzen	7.441	5.974	0	420	102	1	0	0	0	502	126	14.566
Rotgans	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Nijlgans	540	440	134	0	0	2	0	0	0	6	16	1.138
Magelhaengans	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Totaal	17.761	11.462	1.496	756	1.601	1.238	201	422	300	1.187	7.568	43.992

3.2. bespreking per soort

3.2.1 Grauwe Gans

Grauwe Ganzen werden in alle regio's vastgesteld. De regio's Haringvliet (inclusief Voorne-Putte), Volkerak en Zeeuws-Vlaanderen kenden echter veruit de hoogste aantallen (tabel 4). Ruim tachtig procent van alle Grauwe Ganzen werd in deze regio's geteld. Daarnaast werden nog relatief veel vogels gezien op Tholen en Schouwen-Duiveland. In de rest van het Deltagebied waren de aantallen laag. In Zeeuws-Vlaanderen was Saeftinghe het beste gebied. In de regio Haringvliet waren de Korendijksche Slikken en De Scheelhoek de gebieden met de grootste aantallen. In het Volkerakmeer werden veel Grauwe Ganzen geteld op de Dintelse Gorzen en de Krammerse Slikken (tabel 5).

Tabel 5. Gebieden met de grootste aantal Grauwe Ganzen.

Gebied	Aantal
Saeftinghe	2.671
Korendijksche Slikken	2.291
De Scheelhoek	1.715
Prunjepolder	1.143
Dintelse Gorzen	1.037
Slikken v/d Heen	877
Berenplaat	830
Krammerse Slikken	760
De Blikken	653
Canisvliet	601
Vlaamsche kreek	600
Westplaat Buitengronden	505

3.2.2 Canadese Gans

Canadese Ganzen waren met name talrijk langs het Spui, op de grens van Voorne-Putte en de Hoekse waard, en in het Volkerakmeer. In deze regio werden op de Slikken van de Heen en de Krammerse Slikken in Zuid-Holland, en op de Dintelse gorzen in Noord-Brabant grote groepen aangetroffen. In de gehele regio Haringvliet-Volkerak werden 2.600 Canadese Ganzen geteld. Ook in het Markiezaat (inclusief Molenplaat en Prinsesseplaat), en de Braakmanpolder in Zeeuws-Vlaanderen waren veel Canadese Ganzen aanwezig (tabel 6). In heel Zeeuws-Vlaanderen werden bijna 360 vogels geteld. Het zwaartepunt tijdens de rui ligt dus in het Noordelijk Deltagebied. Elders in het Deltagebied werden zeer weinig Canadese Ganzen vastgesteld, en het voorkomen tijdens de rui is dus sterk geconcentreerd.

De Kleine Canadese Gans (voornamelijk *Branta canadensis minima*) is in het Deltagebied nog vrij schaars. Het hoogste aantal, 14, werd op de Hellegatsplaten vastgesteld.

Tabel 6. Gebieden met de grootste aantal Canadese Ganzen.

Gebied	Aantal
Dintelse Gorzen	704
Spui pont	550
Slikken v/d Heen Zeeland	410
Krammerse Slikken	376
Spui Berenplaat	170
Spui Toldijk	149
Spui Biersum	128
Markiezaat	118
Braakmanpolder	77
Polder Simonshaven	45

3.2.3 Brandgans

Net als bij de Canadese Gans was het ook voorkomen van de Brandgans sterk geconcentreerd. Vrijwel alle vogels werden vastgesteld in Haringvliet en Volkerak, terwijl daarbuiten amper Brandganzen werden geteld. Alleen het Markiezaat herbergde een grote populatie Brandganzen. Opvallend daarbij is dat deze populatie (502 vogels) veel kleiner is dan op grond van het aantal getelde nesten (meer dan 400, mond. med. Ray Teixeira) mag worden verwacht. Kennelijk ruien veel Brandganzen uit het Markiezaat elders, vermoedelijk op het Volkerak. Op de Beninger Slikken werden bijna 5.000 Brandganzen geteld. Voor een groot deel betreft het hier ruiende broedvogels van de nabijgelegen Slijkplaat. De Slijkplaat zelf is niet bezocht omdat in juli vrijwel alle vogels dit gebied hebben verruild voor een van de schorren of slikken langs de kust van het Haringvliet. Op de Hellegatsplaten werden bijna 4.000 Brandganzen waargenomen. Hier gaat het om eigen broedvogels en broedvogels van de nabijgelegen Krib in het Volkerakmeer (Pouw *et al.* 2005; van der Jeugd *et al.* in druk). De bijna 2.000 vogels die op de Krammerse Slikken werden geteld zijn waarschijnlijk afkomstig van de aan de overkant gelegen Dintelse Gorzen en van de vele eilandjes behorende tot de “Krammer archipel”.

Tabel 7. Gebieden met de grootste aantal Brandganzen.

Gebied	Aantal
Beninger Slikken	4.860
Hellegatsplaten	3.851
Krammerse Slikken	1.880
Westplaat Buitengronden	716
Korendijksche Slikken	645
Quackgors	562
Markiezaat	502
Middelplaten	420
De Scheelhoek	337
Spuimonding	240
Dintelse Gorzen	160
De Blikken	120
Prunjepolder	102

3.2.4 Nijlgans

In totaal werden 1.138 Nijlganzen geteld. Nijlganzen zijn volledig geteld in de Zuid-Hollandse en Brabantse Delta, maar in Zeeland alleen in enkele gebieden in Zeeuws-Vlaanderen. Wel staat vast dat in Zeeland geen grote concentraties aanwezig waren (met als uitzondering de Veermansplaat), de teller rapporteert enkel her en der verspreide paren te hebben gezien. Het in tabel 4 geschetste beeld van een geconcentreerd voorkomen in het Haringvliet en het Volkerak mag daarom als juist verondersteld worden. Grote concentraties werden gezien in de Krammer archipel in het Volkerak, en in polder Schuddebeurs en op de Berenplaat (tabel 8). Waar deze vogels vandaan komen is slecht bekend, maar naar alle waarschijnlijkheid betreft het vooral Zuid-Hollandse broedvogels. Grote zomerconcentraties komen lokaal ook elders in Nederland voor (Gerritsen 2001).

Tabel 8. Gebieden met de grootste aantal Nijlganzen.

Gebied	Aantal
Krammer Archipel	319
Polder Schuddebeurs	248
Berenplaat	144
Hompelvoet	100
Krammerse Slikken	52
Spui Aaldijk	37
Polder Simonshaven	36
Polder Zuiderland	29
Slikken v/d Heen	24
Veermansplaat	20
Westplaat Buitengronden	16
Spui Bernisse	15
Sint Anthoniegorzen	14
Koudenhoek	14
Polder Biert	14

3.2.5 Overige ganzensoorten

Behalve de hierboven besproken soorten, die het talrijkst waren, werden nog zes soorten ganzen vastgesteld. Daarvan was de Soepgans, de verwilderde nazaat van de tamme boerderijgans, met 424 exemplaren het talrijkst. Ongetwijfeld betreft het hier een onderschatting, aangezien veel Soepganzen van enige afstand moeilijk herkenbaar zijn en sterk op de Grauwe Gans, met wie zij één soort vormen, lijken. Op 29 mei 2005 werden van 1.950 ganzen op de Korendijkse Slikken er 1.500 bestempeld als Grauwe Gans en 450 als Soepgans (inclusief kruisingen). Tijdens de telling in 2006 werden hier maar 5 Soepganzen vastgesteld, hetgeen zeker een onderschatting moet zijn. Door Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten zijn wel pogingen ondernomen het aantal Soepganzen door vangsten tijdens de rui te verminderen (R. van Loo, pers. med.).

Naast Soepganzen werden Kolganzen (26) gezien op met name de Hellegatsplaten en bij de zandafgraving bij Bath op Zuid-Beveland. Op de Hellegatsplaten werden in 2005 27 Kolganzen in de zomer in het gebied waargenomen, maar alleen in 2001 werd hier ook een broedgeval van de Kolgans vastgesteld. In 2005 betrof het vooral gewonde vogels die tegen hoogspanningskabels waren gevlogen of kapotgeschoten vleugels hadden. In 2005 waren er twee broedparen op de nabijgelegen Ventjagersplaten (Hoekstein 2005). De Kolgans neemt als broedvogel in Nederland maar zeer langzaam toe, en het broedsucces is op veel plaatsen laag (van der Jeugd *et al.* 2006).

Er werden in totaal tien Indische Ganzen waargenomen, waarvan 6 op de Bommelse Gorzen. De overige waarnemingen betrof eenlingen. De Indische Gans doet het lokaal in Zuid-Holland goed als broedvogel (van Horssen & Lensink 2000), maar heeft in het Deltagebied kennelijk nog geen vaste voet aan de grond.

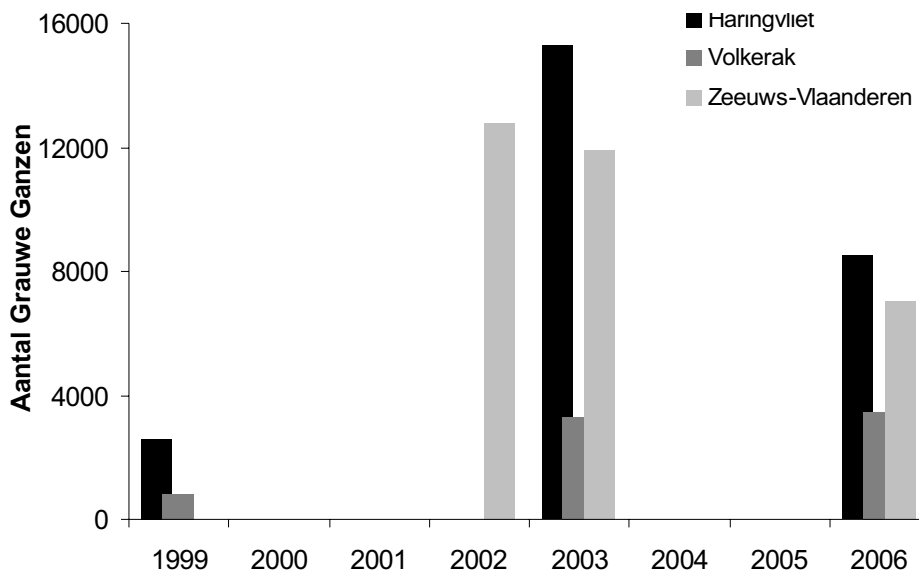
Tenslotte werden nog een Chinese Knobbelgans (de gedomesticeerde vorm van de Zwaangans), een Rotgans (vermoedelijk een verzwakt exemplaar dat is achtergebleven na de wegtrek in mei) en een Magelhaengans (een Zuid-Amerikaanse soort die lokaal gehouden wordt in watervogelcollecties) vastgesteld.

3.3. vergelijking met eerdere tellingen

Uit een deel van het in 2006 getelde gebied zijn eerdere tellingen voorhanden. In juli 2002 en 2003 werd geheel Zeeuws-Vlaanderen geteld door Castelijns (2003). In juli 1999 werd het Noordelijk Deltagebied geteld door Schekkerman *et al.* (1999) en eind juni 2003 opnieuw door Boudewijn & Voslamber (2003). In juli 2005 werd door van der Jeugd *et al.* (in druk) het Noordelijk Deltagebied geteld op Brandganzen en lokaal Canadese Ganzen. Een vergelijking tussen gebieden die in alle jaren zijn geteld is daarom mogelijk. De aantallen van eerdere tellingen waarop deze vergelijking is gebaseerd worden gegeven in bijlage 4. Voor juli is in 1999 alleen een vliegtuigtelling beschikbaar, en de aantallen uit 1999 zijn daarom zeer waarschijnlijk een onderschatting (zie Schekkerman *et al.* 1999).

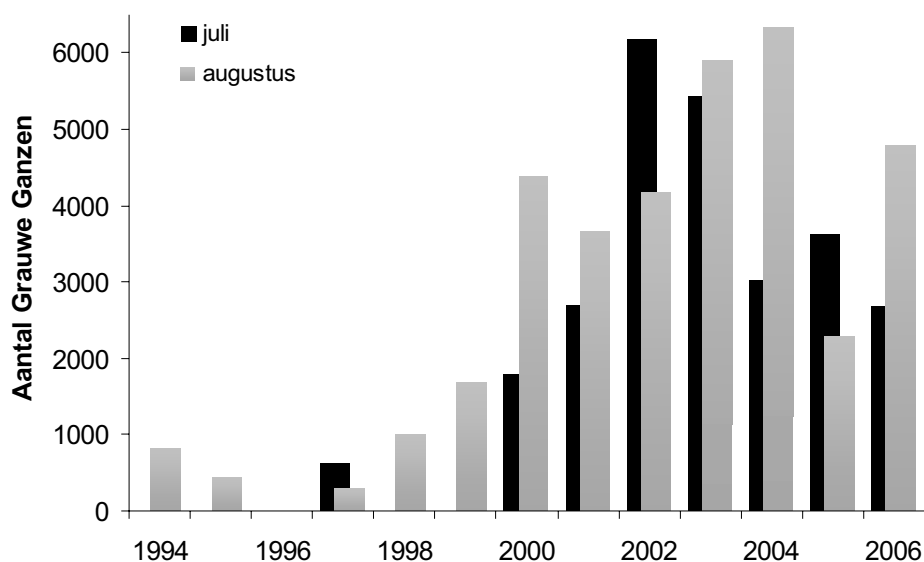
De Grauwe Gans is in het Haringvliet en Volkerak tezamen razendsnel toegenomen van 3.400 in 1999 tot maar liefst 18.000 in 2003. Dat betekent een jaarlijkse toename van niet minder dan 52%. Dat is veel meer dan de gemiddelde toename van de landelijke populatie zoals vastgesteld door van der Jeugd *et al.* (2006), en kan voor een soort als de Grauwe Gans moeilijk worden verklaard uit eigen reproductie (Ebbinghe *et al.* 2002; van Turnhout *et al.* 2003). Het is mogelijk dat een toenemend aantal Grauwe Ganzen dat elders broedt in 2003 in het Deltagebied heeft geruid en daar ook na de rui verbleef. Verder is het waarschijnlijk dat de vliegtuigtelling in 1999 tot een onderschatting heeft geleid.

Na 2003 heeft deze zeer snelle toename niet doorgezet. Sterker nog, in 2006 bleek dat er nog maar 12.000 Grauwe Ganzen in hetzelfde gebied over waren. Ook in Zeeuws-Vlaanderen, waar in 2002 en 2003 alle Grauwe Ganzen werden geteld, is de soort met ongeveer eenzelfde percentage afgenomen, van 13.000 in 2002 tot 12.000 in 2003 en nog maar 7.000 in 2006 (figuur 9). De afname in Zeeuws-Vlaanderen is het sterkst in het buitendijkse deel van Saeftinghe (50%), elders in Zeeuws-Vlaanderen bedraagt de afname 33%. Grauwe Ganzen worden hier elk jaar maandelijks geteld tijdens laagwater, en deze tellingen laten een aanvankelijk sterke toename zien van de aantallen in juli en augustus, maar vanaf 2003 zijn de aantallen jaarlijks verminderd. Het vermoeden bestaat dat een deel van de vogels tegenwoordig elders ruit, mogelijk noordelijker in het Deltagebied of zelfs geheel buiten het Deltagebied (figuur 10; mond. med. H. Castelijns). Analyse van kleurringwaarnemingen kan hier mogelijk licht op werpen, maar zo'n analyse valt buiten het bestek van deze rapportage.

Figuur 9. Aantallen Grauwe Ganzen tijdens tellingen in de regio's Haringvliet, Volkerak en Zeeuws-Vlaanderen. Na aanvankelijke snelle toename tussen 1999 en 2002/2003 zijn de aantallen Grauwe Ganzen in zowel het Haringvliet als in Zeeuws-Vlaanderen afgenomen, terwijl stabilisatie optrad in het Volkerak..

Voor de afname van de Grauwe Gans kan een aantal factoren verantwoordelijk worden gesteld. Met name in Zeeuws-Vlaanderen, maar ook in het Noordelijk Deltagebied, is de laatste jaren vrij intensief op Grauwe Ganzen gejaagd, zowel met het geweer als met behulp van inloopkooien. Daarnaast is in een aantal gebieden ook getracht de productie te verminderen door het rapen van eieren. Met name in Zeeuws-Vlaanderen tenslotte is de hoeveelheid predatie en verstoring door Vossen de laatste jaren snel toegenomen. Dat wordt door Castelijns (mond. med.) zelfs als voornaamste oorzaak van de afname gezien. Het is tenslotte ook goed mogelijk dat een deel van de in 2003 in het Deltagebied getelde Grauwe ganzen in 2006 buiten het Deltagebied verbleef. In aangrenzend Vlaanderen werden op 14 juli 1.714 Grauwe Ganzen geteld.

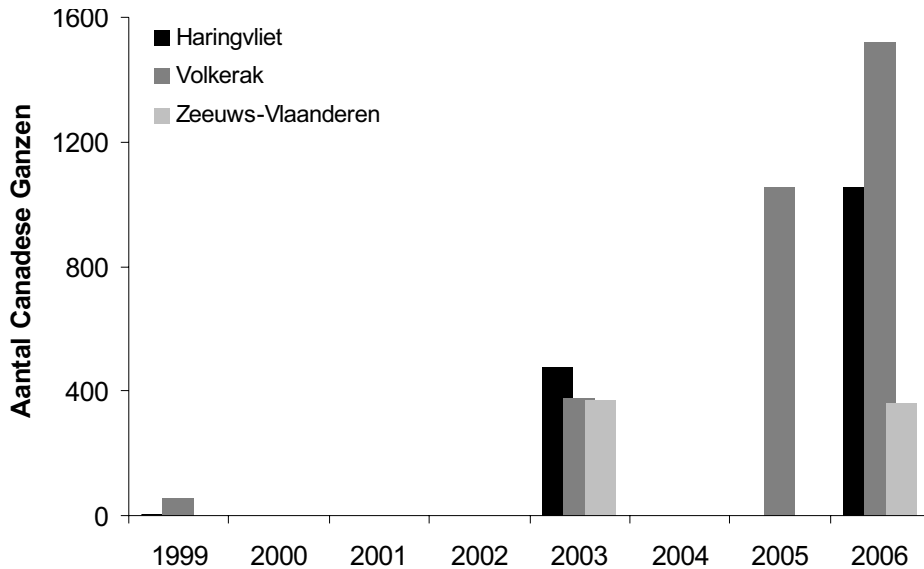

Figuur 10. Aantallen Grauwe Ganzen in Saeftinghe buitendijks tijdens tellingen in juli en augustus. Na aanvankelijke snelle toename zijn de aantallen Grauwe Ganzen hier recent weer afgenomen. Deze trend beïnvloedt in belangrijke mate de trend in geheel Zeeuws-Vlaanderen.

Terwijl Grauwe Ganzen zijn afgenomen zijn zowel de Brandgans als de Canadese Gans in het Deltagebied snel toegenomen (figuren 11 en 12). In 1999 werden maar 59 Canadese Ganzen geteld in het Haringvliet en Volkerak. In 2003 was dit aantal gegroeid tot 855. In 2006 ging het in hetzelfde gebied om bijna 2.600 vogels. De jaarlijkse toename van de Canadese Gans in het Noordelijk Deltagebied komt daarmee op 73%. Ook dit is erg veel, en hoewel Canadese Ganzen ook in 2006 erg productief bleken (zie onder) is een dergelijke groeisnelheid moeilijk te verklaren uit louter eigen productie. Ook hier is het waarschijnlijk dat de eerste telling in 1999 onvolledig was omdat uitsluitend per vliegtuig werd geteld. Ten noorden van het Haringvliet is de Grote Canadese Gans tegenwoordig een algemene broedvogel, met name in Midden Delfland. Het is waarschijnlijk dat een groot deel van deze broedvogels in de regio Haringvliet / Volkerak ruit. Vooral de populatie rond het Spui is welhaast zeker hiervandaan afkomstig. De populatie in het het Volkerak zal deels vogels betreffen die in het westen van Brabant, bijvoorbeeld rond Bergen op Zoom maar mogelijk ook verder oostwaarts broeden, en in het Noordelijk Deltagebied ruien.

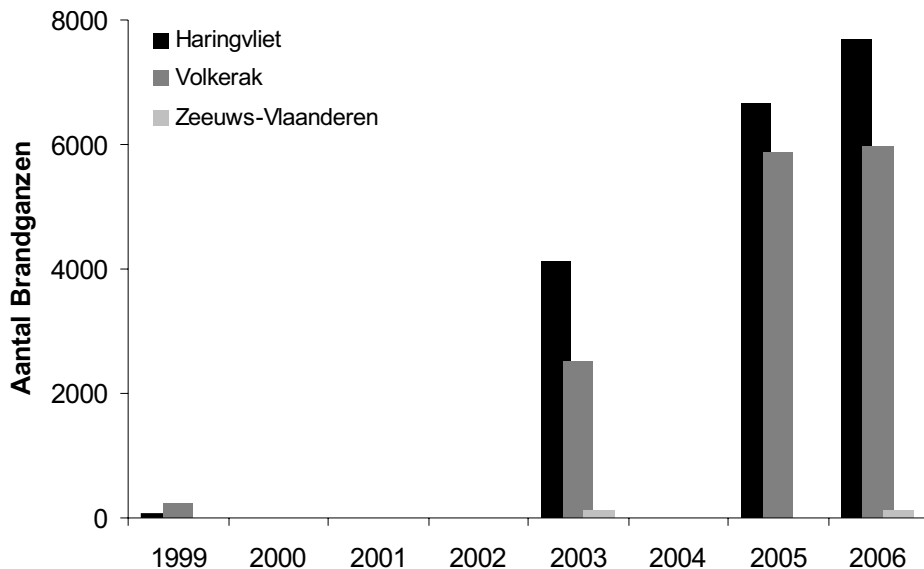
In Zeeuws-Vlaanderen werden 356 Canadese ganzen geteld, en de soort is hier sinds 2003 stabiel. Tijdens een gelijktijdig gehouden telling van overzomerende ganzen in aangrenzend Vlaanderen (ten zuiden van West Zeeuws-Vlaanderen) werden slechts 102 Canadese ganzen geteld. Dat is het overgrote deel van de aldaar aanwezige broedpopulatie die recent door opruimacties sterk gereduceerd is (C. Verscheure mond. med.). Het zwaartepunt van de Vlaamse populatie ligt echter ten zuiden van Oost Zeeuws-Vlaanderen, een gebied dat niet door deze telling werd bestreken. Ringonderzoek wijst uit dat een klein deel van deze vogels naar Nederland komt (Cooleman *et al.* 2006). Castelijns (2003) vermeldt dat er in augustus regelmatig grote aantallen Canadese Ganzen (1000 tot 2.500 vogels) in Zeeuws-Vlaanderen

opduiken, deels afkomstig uit België. De huidige telling viel echter te vroeg om deze influx te kunnen vaststellen. Ook is het op dit moment onduidelijk of de recente grote opruimingsacties in het westen van aangrenzend Vlaanderen ook tot een reductie van deze influx hebben geleid.

Figuur 11. Aantallen Canadese Ganzen tijdens tellingen in de regio's Haringvliet, Volkerak en Zeeuws-Vlaanderen. Canadese Ganzen zijn in het Haringvliet en in het Volkerak van enkele exemplaren in 1999 toegenomen tot respectievelijk ruim 1000 en ruim 1500 vogels in 2006. In Zeeuws-Vlaanderen trad stabilisatie op tussen 2003 (370 ex) en 2006 (359 ex.).

Ook de Brandgans nam even spectaculair toe als de Canadese Gans, van 315 exemplaren in 1999 tot 6.636 in 2003 en 13.660 in 2006 in Haringvliet en Volkerak tezamen. Hier gaat het om een jaarlijkse toename van 71%. Tussen 2003 en 2006 bedroeg de jaarlijkse toename echter nog maar 20%, en tussen 2005 en 2006 nog maar 9%, hetgeen suggereert dat de populatie in het Noordelijk Deltagebied aan het stabiliseren is. In Zeeuws-Vlaanderen is de Brandgans niet toegenomen tussen 2003 en 2006. In aangrenzend Vlaanderen werden op 14 juli maar 47 Brandganzen geteld. In Vlaanderen neemt de Brandgans weliswaar toe, maar is de soort veel zeldzamer dan bij ons (Beck *et al.* 2002; Vermeersch *et al.* 2004).

Figuur 12. Aantallen Brandganzen tijdens tellingen in de regio's Haringvliet, Volkerak en Zeeuws-Vlaanderen. Brandganzen zijn in het Haringvliet en in het Volkerak van enkele exemplaren in 1999 toegenomen tot respectievelijk bijna 8.000 en bijna 6.000 vogels in 2006. In Zeeuws-Vlaanderen daarentegen blijft de Brandgans in de zomer schaars met in 2003 en 2006 ruim 100 exemplaren.

3.4. juveniel percentages

Van Grauwe Gans, Soepgans, Canadese Gans en Brandgans werden gegevens over de verhouding oude en jonge (dit jaar geboren vogels) verzameld. Daaruit bleek dat de populaties Grauwe Ganzen en Soepganzen beide uit ongeveer 20% jongen bestonden. Bij de Canadese Gans was dit maar liefst 35%, terwijl van de Brandganzen gemiddeld bijna 17% juveniel was. Eveneens is uitgerekend wat het gemiddelde aantal jongen per paar was door het totale aantal jongen te delen door de helft van het aantal volwassen vogels (tabel 11). Wanneer deze cijfers worden gecombineerd met schattingen van de jaarlijkse overleving van volwassen en jonge vogels kan worden uitgerekend wat de populatiegroei zou moeten bedragen. Voor de Grauwe Ganzenpopulatie in Nederland is uitgegaan van een gemiddelde jaarlijkse overleving van volwassenen vogels van 84% en 75% voor juvenielen (van Turnhout *et al.* 2003). Mogelijk zijn deze cijfers voor de Delta aan de hoge kant, aangezien de jachtdruk hier hoger is dan elders in Nederland. Voor Brandganzen en Canadese Ganzen in Nederland zijn geen cijfers beschikbaar. Van der Jeugd *et al.* (2006) noemen 95% voor volwassen vogels in Zweden en 90% in Rusland. Omdat de Zweedse vogels amper worden bejaagd en de Russische en Nederlandse vogels wel, lijkt 90% een redelijke aanname. Voor jonge vogels is op basis van van der Jeugd & Larsson (1998) een jaarlijkse overleving van 84% aangenomen. Voor de Canadese Gans in Nederland zijn dezelfde cijfers gehanteerd.

Met behulp van een eenvoudige model kan de verwachte populatiegroei voor de vier soorten dan worden berekend. Voor de Grauwe Gans en de Soepgans is deze respectievelijk 6% en 5%, voor de Canadese Gans bijna 22%, en voor de Brandgans bijna 7%. Een vergelijking met de waargenomen groei van de populaties tussen 2003 en 2006 in Haringvliet, Volkerak en Zeeuws-Vlaanderen leert dat in absolute kwantitatieve zin deze getallen afwijken, maar dat ze kwalitatief gezien redelijk overeenkomen. Uit de berekening blijkt dat de Grauwe Gans het minst hard kan groeien, de Canadese Gans het meest, terwijl de Brandgans daar tussenin zit. In werkelijkheid is de Grauwe Gans afgenomen, terwijl de groei van de Canadese Gans en de Brandgans wat sterker zijn dan voorspeld. Geconcludeerd kan worden dat gegevens van juvenielpercentages iets kunnen zeggen over de verwachte populatieontwikkeling, in elk geval in kwalitatieve zin (tabel 11). Waarschijnlijk is de overleving van de Grauwe Gans in het Deltagebied inderdaad lager dan elders in Nederland (gezien de hogere jachtdruk), en is de overleving van Canadese Gans en Brandgans tot nu toe hoger geweest dan aangenomen is. Het is echter waarschijnlijk dat deze sinds 2005 gedaald is aangezien op verschillende plaatsen in het Deltagebied nu ook Brandganzen en Canadese Ganzen worden geschoten.

Tabel 12. Aantal volwassen en juveniele ganzen van vier soorten tijdens steekproeftellingen, het berekende juvenielpercentage, en het gemiddeld aantal jongen per paar. Door overlevingsgetallen uit de literatuur voor de betreffende soorten te gebruiken (zie tekst) is de verwachte populatiegroei berekend en vergeleken met de vastgestelde groei tussen 2003 en 2006.

	volwassen	juveniel	% juveniel	Juv / paar	Overleving	Populatiegroei	
						berekend	2003-2006
Grauwe Gans	2444	699	22.2	0.57	84 (75)%	6.0%	-14.6%
Soepgans	34	8	19.0	0.47	84 (75)%	5.0%	??
Can. Gans	206	112	35.2	1.09	90 (84)%	21.6%	33%
Brandgans	6955	1391	16.7	0.40	90 (84)%	6.6%	27%

4. Conclusies en discussie

In 2006 werden in totaal bijna 44.000 ganzen geteld in het gehele Deltagebied, verdeeld over 11 soorten. Dit aantal bedraagt ruim een kwart van de Nederlandse zomerpopulatie (van der Jeugd *et al.* 2006), en kenmerkt het belang van het Deltagebied voor overzomerende ganzen. Grauwe Gans, Canadese Gans en Brandgans waren het talrijkst. Een vergelijking met eerdere tellingen in een deel van het gebied (Haringvliet, Volkerak, Zeeuws-Vlaanderen) laat zien dat de Grauwe Gans recent is afgenomen. Het is niet waarschijnlijk dat dit een gevolg is van onvolledige gegevens. De afname wordt bijvoorbeeld ook geconstateerd in Saeftinghe, waar overzomerende ganzen jaarlijks worden geteld sinds het begin van de jaren negentig. De afname wordt waarschijnlijk veroorzaakt door een combinatie van factoren: jacht, vangen, eierrapen en predatie door Vossen. De bijdrage van de afzonderlijke factoren is onbekend. De effectiviteit van het rapen van eieren als beperkende maatregel werd eerder door van der Jeugd *et al.* (2006) in twijfel getrokken. Genoemde studie geeft echter ook aan dat intensief rapen, gecombineerd met andere maatregelen lokaal in Zeeuws-Vlaanderen wel effectief was. Met name de rol van predatie kan verder gaan toenemen in de regio als de Vos zich verder over het Deltagebied gaat verspreiden. Ook is het goed mogelijk dat een deel van de in 2003 getelde grauwe ganzen in het Deltagebied in 2006 elders verbleef. De telling in 2003 werd iets eerder uitgevoerd (20 juni), maar het is niet erg waarschijnlijk dat dit van grote invloed is op de aantallen aangezien er weinig beweging is van Grauwe Ganzen in juni en juli.

Hoewel de Grauwe Gans in een deel van het gebied is afgenomen ten opzichte van 2003, zijn voor een groot deel van het Deltagebied (geheel Zeeland met uitzondering van Zeeuws-Vlaanderen) geen gegevens uit eerdere jaren voorhanden. De algemene indruk is dat de Grauwe Gans in deze gebieden juist is toegenomen en recent op veel nieuwe locaties is opgedoken (R. Steijn, mond. med).

Canadese Gans en Brandgans zijn sterk toegenomen. Bij de Brandgans lijkt nu enige stabilisatie op te treden, maar de waargenomen recente sterke groei en de hoge reproductiecijfers doen vermoeden dat de Canadese Gans de komende jaren verder zal gaan toenemen, tenzij de stand wordt beperkt middels jacht of andere methoden.

Het Noordelijk Deltagebied herbergt verreweg het grootste deel van de ganzenpopulaties. In Zeeuws-Vlaanderen is de Grauwe Gans nog relatief talrijk, maar de laatste jaren afgenomen. Dit beeld komt kwalitatief goed overeen met de verspreiding van landbouwschade veroorzaakt door overzomerende ganzen (van der Jeugd *et al.* 2006). De meeste schade wordt getaxeerd in Zeeuws-Vlaanderen en de Hoekse Waard. In de rest van de Delta worden Grauwe Ganzen gezien in lage dichtheden, terwijl Brandgans en Canadese Gans hier vrijwel afwezig zijn.

De verspreiding van overzomerende ganzen die uit dit onderzoek naar voren komt is representatief voor de verspreiding in de maand juli, en waarschijnlijk ook de tweede helft van de maand juni. *Ze is echter niet geheel representatief voor de verspreiding in bijvoorbeeld april of mei.* Ganzen ruilen vaak geconcentreerd op plaatsen dichtbij water, en ook na de rui kunnen ze andere gebieden kiezen dan tijdens het broedseizoen. De verspreiding van broedende Grauwe Ganzen zoals vastgesteld tijdens broedvogelinventarisaties (van der Jeugd *et al.* 2006; Voslamber 2005a,b) komt in grote lijnen overeen met de verspreiding die in dit onderzoek naar voren komt. Wanneer in detail naar de gegevens wordt gekeken dan zijn er echter afwijkingen. Een aantal gebieden waarvan bekend is dat er ganzen broeden waren in juli 2006 verlaten. Van Brandganzen in het Deltagebied en elders is bijvoorbeeld bekend dat families met kleine jongen enorme afstanden zwemmend kunnen afleggen (tot 25 km) om geschikte voedselgebieden te bereiken. Ook Grauwe ganzen vertonen dit gedrag. Voor het opgroeien van de jongen en de rui worden vaak voedselrijke en veilige (dicht bij water gelegen) gebieden gekozen. Zo komen Brandganzen die broeden in de Krammer Archipel en op de krib in het Volkerak naar de

Hellegatsplaten om hun jongen te laten opgroeien en te ruïen, zoals blijkt uit waarnemingen van gekleurringde individuen (van der Jeugd ongepubl.). Een ander voorbeeld is het eiland Tiengemeten, waar, behalve op de Blanke Slikken, in juli geen ganzen zijn vastgesteld. Dit was ook het geval in 1999 en 2003. Eerder in het seizoen komen wel Grauwe Ganzen op het eiland voor, en mogelijk foerageren er ook ganzen op het eiland in de vroege ochtend, maar keren deze later terug naar de nabij gelegen Korendijksche Slikken of Stadse Gorzen. Wanneer de verspreiding van zomerganzen uit dit onderzoek in verband wordt gebracht met bijvoorbeeld de verspreiding van landbouwschade gedurende het gehele zomerhalfjaar (1 april – 1 oktober) dan moet dus lokaal rekening worden gehouden met afwijkingen.

Met enige regelmaat zijn tellingen van overzomerende ganzen in het Noordelijk Deltagebied, en in 2006 van het gehele Deltagebied, gehouden. Het verdient aanbeveling zulke tellingen ook in de toekomst te blijven organiseren, zodat de ontwikkeling gevolgd kan worden en nieuw beleid t.a.v. overzomerende ganzen kan worden getoetst. Met de tellingen in 1999, 2003 en 2006 is de uitgangssituatie in de belangrijkste gebieden goed vastgelegd. In alle jaren is de telling uitgevoerd in de tweede helft van juni of in juli. Om vergelijkbaarheid tussen de tellingen te behouden wordt voorgesteld ook toekomstige tellingen in deze periode uit te voeren. Op grond van verschillende overwegingen is juli de beste maand om overzomerende ganzen te tellen. Tijdens het broedseizoen leven ganzen erg verspreid en teruggetrokken. Het uitvoeren van een integrale gebiedstelling is dan erg moeilijk. Onmiddellijk na het broedseizoen ruïen ganzen. Grauwe Ganzen doen dat al vanaf eind mei tot in de tweede helft van juni en Brandganzen en Canadese Ganzen ruïen enkele weken later. Grauwe Ganzen zijn tijdens de rui moeilijk te tellen omdat ze zich terugtrekken in rietmoerassen, terwijl Brandganzen en Canadese Ganzen tijdens de rui, begin juli, wel goed zichtbaar zijn. Uit halsbandonderzoek is voorts gebleken dat pas vanaf augustus weer Grauwe Ganzen van elders arriveren. Al met al is juli daarom de beste periode om een integrale telling uit te voeren en daarmee de populatiegrootte te bepalen.

Omdat de overzomerende ganzen nu volop in de belangstelling staan en er nieuw beleid op komst is ten aanzien van deze vogels wordt voorgesteld om de telfrequentie iets op te voeren en tenminste ééns in de twee jaar, of wellicht zelfs jaarlijks, een integrale telling uit te voeren. De volgende telling zou daarmee in 2008, mogelijk al in 2007, dienen te worden uitgevoerd. Het verdient aanbeveling om dan ruim van te voren met de planning te beginnen, en op tijd overeenstemming te bereiken over de begrenzing van het telgebied en de teldata. In 2006 was de voorbereidingstijd minimaal, wat bijvoorbeeld heeft geleid tot misverstanden over de begrenzing van het telgebied (de Biesbosch, het Hollands Diep en de Hoekse Waard ten Oosten van de A29 zijn niet geteld, achteraf bleek dat dat wel gewenst was).

Om meer licht te werpen op het terreingebruik van overzomerende ganzen en de bewegingen die gedurende het gehele jaar plaatsvinden zouden de beschikbare waarnemingen van gekleurringde Grauwe Ganzen en Brandganzen kunnen worden geanalyseerd. Van de snel toenemende Candese Gans zijn op dit moment in Nederland geen exemplaren gekleurringd. Enkele gerichte vangacties in het Spui en op de Krammerse Slikken zouden voldoende vogels moeten opleveren om ook voor deze soort een kleurringprogramma op te zetten.

Literatuur

- BECK O., ANSELIN A. & KUIJKEN E. 2002. Beheer van verwilderde watervogels in Vlaanderen – Onderzoeksresultaten en buitenlandse bevindingen. Rapport Instituut voor Natuurbehoud 2002.8
- BOUDEWIJN, T. & VOSLAMBER, B. 2003. Tellingen van ganzen in het noordelijk Deltagebied in juni en september 2003. Bureau waardenburg, Culemborg / Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen. rapport 03-193
- CASTELIJNS, H. 2003. Monitoring van ganzen in Zeeuws-Vlaanderen in 2003. Rapport VWG Duumpje / Steltkluit.
- COOLEMAN, S., LENS, L., KUIJKEN, E. & ANSELIN, A. Movement dynamics of Canada Geese *Branta Canadensis* in Flanders. Poster Universiteit Gent.
- EBBINGE B., KLOK T.C., SCHEKKERMAN H., VAN TURNHOUT C., VOSLAMBER B & WILLEMS F. 2002. Perspectief voor de Grauwe Gans als broedvogel in het Deltagebied bij verschillende beheers-maatregelen *De Levende Natuur* 103: 118-124.
- GERRITSEN G.J. 2001. Zomerconcentraties van ruim 1000 Nijlganzen *Alopochen aegyptiacus* in Zwolle. *Limosa* 74: 27-28.
- HOEKSTEIN, M. 2005. Broedvogels van de Hellegatsplaten in 2005. Inventarisatierapport Het Zeeuws Alternatief, Goes.
- VAN HORSSSEN P. & LENSINK R. 2000. Een snelle toename van de Indische Gans *Anser indicus* in Nederland. *Limosa* 73: 97-104.
- POUW A., VAN DER JEUGD H.P. & EICHHORN G. 2005. Broedbiologie van Brandganzen *Branta leucopsis* op de Hellegatsplaten. Rapport uitgegeven in eigen beheer.
- SCHEKKERMAN H., JONKERS, D., EBBINGE B.S. & MÜSKENS, G.J.D.M. 1999. Broedende en overzomerende ganzen in het Noordelijk Deltagebied in 1999. Wageningen, Alterra, Research Instituut voor de Groen Ruimte. IBN-DLO notitie.
- VAN DER JEUGD, H.P., ARISZ, J. & SCHOUTEN, M. (2006). Broedbiologie van Brandganzen op de Hellegatsplaten in 2005 en verspreiding buiten het broedseizoen. Rapport (in druk) uitgegeven in eigen beheer, Groningen.
- VAN DER JEUGD, H.P.; VOSLAMBER, B.; VAN TURNHOUT, C.; SIERDSEMA, H.; FEIGE, N.; NIENHUIS, J. EN KOFFIJBERG, K. (2006). Overzomerende ganzen in Nederland: grenzen aan de groei? SOVON onderzoeksrapport 2006/02. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- VAN TURNHOUT C., VOSLAMBER B., WILLEMS F. & VAN HOUWELINGEN G. 2003. Trekgedrag en overleving van Grauwe Ganzen *Anser anser* in de Ooijpolder. *Limosa* 76: 117-122.
- VERMEERSCH G., ANSELIN A. DEVOS K., HERREMANS M., STEVENS J. GABRIËLS J. & VAN DER KRIEKEN B. 2004. Atlas van de Vlaamse broedvogels 2000-2002. Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud 23, Brussel.
- VOSLAMBER, B. 2005a. Aantal broedende ganzen in de provincie Zeeland in 2005. SOVON informatierapport 2005/14. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- VOSLAMBER, B. 2005b. Aantal broedende ganzen in de provincie Zuid-Holland in 2005. SOVON informatierapport 2005/15. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Bijlagen

1. Aantal getelde ganzen per gebied in de provincie Noord-Brabant
2. Aantal getelde ganzen per gebied in de provincie Zuid-Holland.
3. Aantal getelde ganzen per gebied in de provincie Zeeland.
4. Aantal getelde ganzen tijdens tellingen in verschillende jaren in drie regio's in het Deltagebied.
5. Soortkaarten

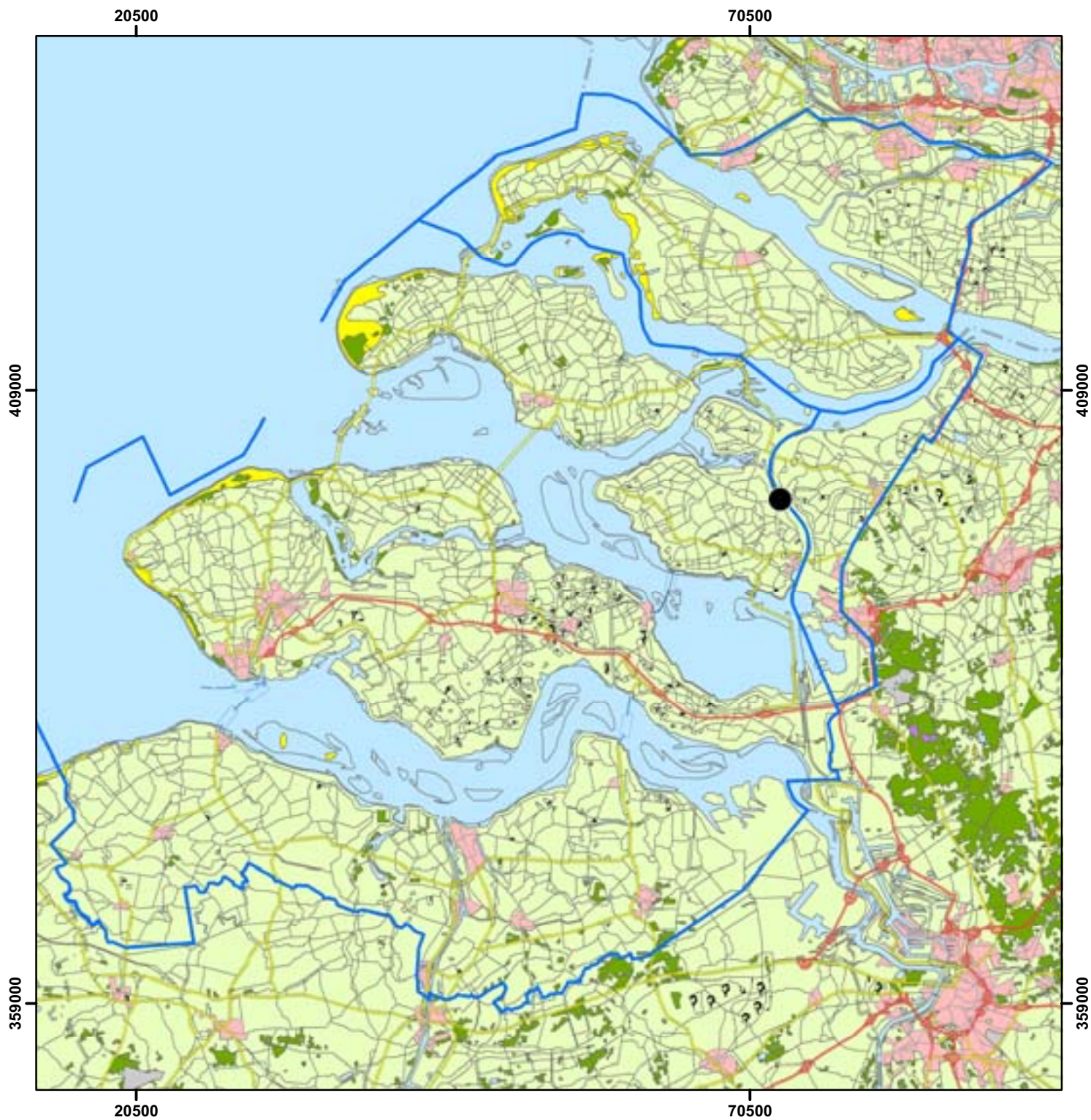
Bijlage 2. Aantal getelde ganzen per gebied in de provincie Zuid-Holland. Waar geen aantal is vermeld in de kolom "Tot" zijn geen ganzen vastgesteld

datum	teller	regi	Gebied	Grauwe Gans			Soepgans			Canadese Gans			Kl. Can. Gans			Brandgans			Nijlgans			Kolgans			Kn.gans			I.Gans			Rotgans			Maggans			
				Tot	ad	juv	Tot	ad	juv	Tot	ad	juv	Tot	ad	juv	Tot	ad	juv	Tot	ad	juv	Tot	ad	juv	Tot	ad	juv	Tot	ad	juv	Tot	ad	juv	Tot	ad	juv	Tot
12/07	HvdJ	G	Markenje	24	14	10																															
12/07	HvdJ	G	Klaasjeswater	16																																	
12/07	HvdJ	G	Brede Goot	21																																	
12/07	HvdJ	G	Paardegat	15																																	
12/07	HvdJ	G	Slikken van Flakkee Zuid	80																																	
12/07	HvdJ	G	Slikken van Flakkee Noord																																		
12/07	HvdJ	G	Koudenhoek	410	53	21																															
12/07	CdK	G	Hompelvoet	500	350	150	5																														
12/07	AG	H	Korendijske Slikken	2.291			5																														
13/07	AvdH	H	Polder Biert	6																																	
13/07	AvdH	H	Polder Simonshaven	91																																	
12/07	AvdH	H	Spui Toldijk	53																																	
12/07	AvdH	H	Spui Aaldijk																																		
13/07	AvdH	H	Polder Schuddebeurs	12																																	
12/07	AvdH	H	Spui Biersum	56																																	
12/07	AvdH	H	Spui pont				2																														
12/07	AvdH	H	Spui Berenplaat				76																														
12/07	AvdH	H	Berenplaat	830			10																														
13/07	AvdH	H	Beninger Slikken 1	107																																	
13/07	AvdH	H	Beninger Slikken 2	94																																	
13/07	AvdH	H	Beninger Slikken 3	102																																	
12/07	AvdH	H	Spui Bernisse	207																																	
12/07	AvdH	H	Spuimonding	132																																	
13/07	HvdJ	H	De Scheelhoek Haringvliet	529	261	18																															
13/07	HvdJ	H	De Scheelhoek Zuiderdiep	1.186	274	24	20																														
12/07	HvdJ	H	Kiekgat	164																																	
13/07	HvdJ	H	Bommelse Gorzen	445			45																														
13/07	HvdJ	H	Stadse Gorzen	377	29	28	23																														
13/07	HvdJ	H	Meneersche Plaat	290																																	
13/07	HvdJ	H	Westplaat Buitengronden	505	110	12	10																														
13/07	HvdJ	H	Ventjagersplaten	88																																	
-2005-	PM	H	Quackgors	100																																	
12/07	RB	H	Westerse Laagjes	253			93																														
12/07	RB	H	Oosterse Laagjes	1																																	
12/07	RB	H	Blanke Slikken	100																																	
		H	De Kwade Hoek	500																																	

datum	teller	regi	gebied	Grauwe Gans		Soepgans		Canadese Gans		Kl. Can. Gans		Brandgans		Nijlgans Tot	Kolgans Tot	Kn.gans Tot	I.Gans Tot	Ro'gans Tot	Mag.gans Tot	
				Tot	ad	juv	ad	juv	Tot	ad	juv	Tot	ad							juv
13/07	HvdJ	V	Polder Zuiderland	23	20	3								29						
13/07	HvdJ	V	Krammer Archipel	59		4								319						
13/07	HvdJ	V	Groote Kreek Oude Tonge	83	42	41	4	7												
13/07	HvdJ	V	Aymon-Louise polder	5	5	0														
11/07	HvdJ	V	Hellegatsplaten	267		18	7	0	14			3.851	3.481	2	12					
13/07	HvdJ	V	Krammense Slikken Zuid	325	29	0	11	36	4	2	0	1.403	1.305	42			1		1	
13/07	HvdJ	V	Krammense Slikken Noord	435				340				477	275	10						
Zuid-Holland				10.782	1187	400	233	7	0	1.442	0	0	13.172	6.299	1.187	1056	15	0	8	1

Bijlage 4. Aantal getelde ganzen tijdens tellingen in verschillende jaren in drie regio's in het Deltagebied. Daar waar ---staat is niet geteld. ... betekent aantal opgenomen in ander gebied of uitsluitend in het totaal.

	8 juli 1999			juli 2002			20 juni / 9-27 juli 2003			9 juli 2005			8-15 juli 2006		
	Gr. Gan	Can. Gan	Brandgan	Gr. Gans	Can. Gans	Brandgan	Gr. Gans	Can. Gan	Brandgan	Gr. Gans	Can. Gan	Brandgan	Gr. Gans	Can. Gans	Brandgan
Ventjersplaten	415	0	0	1.610	34	88	0	6
Bommelse Gorzen	213	0	0	0	445	0	20
Stadse Gorzen	175	0	0	5.990	2	68	0	377	0	0
Meneersche Plaats	0	290	0	4
Wesplaat Buitengronden	920	505	1	716
De Scheelhoek	775	0	0	1.756	..	539	66	1.715	0	337
Kiekgat	0	164	0	0
De Kwade Hoek	0	500
Blanke Slikken	55	0	0	283	..	5	0	100	0	46
Westerse Laagjes	0	253	0	0
Oosterse Laagjes	2.449	..	447	0	1	0	0
Korendijsche Slikken	514	0	0	629	2.291	0	645
Beninger Slikken	350	4	75	2.716	..	2.387	4.452	303	0	4.860
Slijkplaat	410	..	680
Spui en Oude Maas	55	478	0	1.387	1.057	490
Quackgoers	115	0	0	562	100	..	562
Haringvliet	2.612	4	75	15.269	480	4.126	4.126	0	6.663	8.519	1.058	6.663	8.519	1.058	7.686
Hellegatsplaten	275	0	240	990	..	1.485	..	15	3.911	267	14	3.911	267	14	3851
St. Anthoniegorzen	0	0	0	0	16	260	0	16	260	0	3
Krammerse Slikken Zuid	125	0	0	100	1.371	325	36	1.371	325	36	1403
Krammerse Slikken Noord	128	0	0	1.790	..	858	..	230	491	435	340	491	435	340	477
Krammer archipel e.o.	165	7	..	165	7	0
Dintelse Gorzen	148	55	0	1.037	704	..	1.037	704	160
Slikken van de Heen Zid	20	0	0	532	375	167	..	710	90	877	410	90	877	410	80
Plaat vd Vliet	130	0	0	0	90	7	0	90	7	0
Volkerak	826	55	240	3.312	375	2.510	2.510	1.055	5.879	3.456	1.518	5.879	3.456	1.518	5.974
Saefinghe buitendijks	6.175	2.671	44	..	2.671	44	0
Oost Zeeuws-Vlaanderen	2.919	1.559	67	..	1.559	67	0
Midden Zeeuws-Vlaanderen	1.153	979	49	..	979	49	0
West Zeeuws-Vlaanderen	2.419	1.816	199	..	1.816	199	126
Zeeuws-Vlaanderen	12.790	11.931	370	11.931	370	135	135	7.025	359	7.025	359	126	7.025	359	126

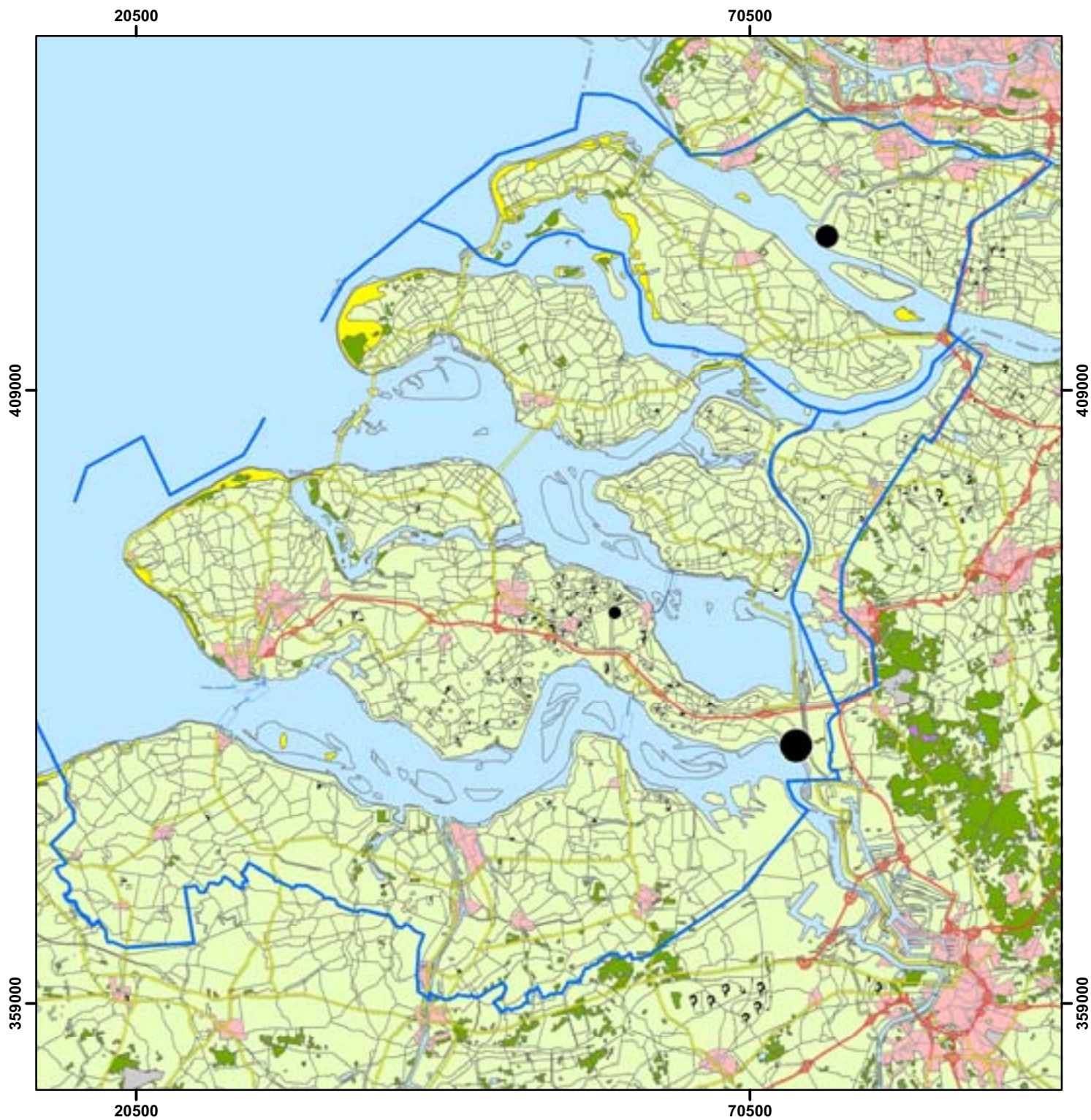

Knobbelgans

- 1
- telgebiedgrens

0 5 10 20 km

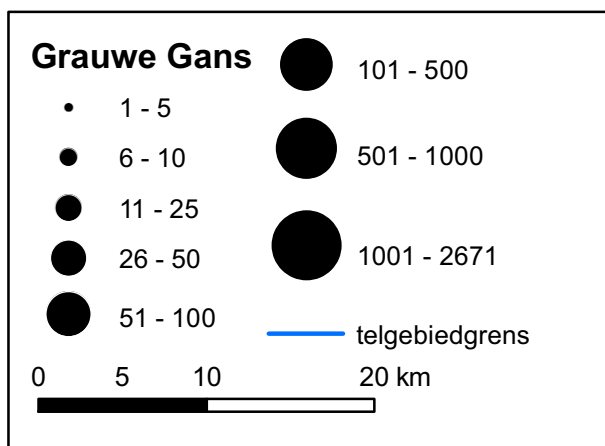
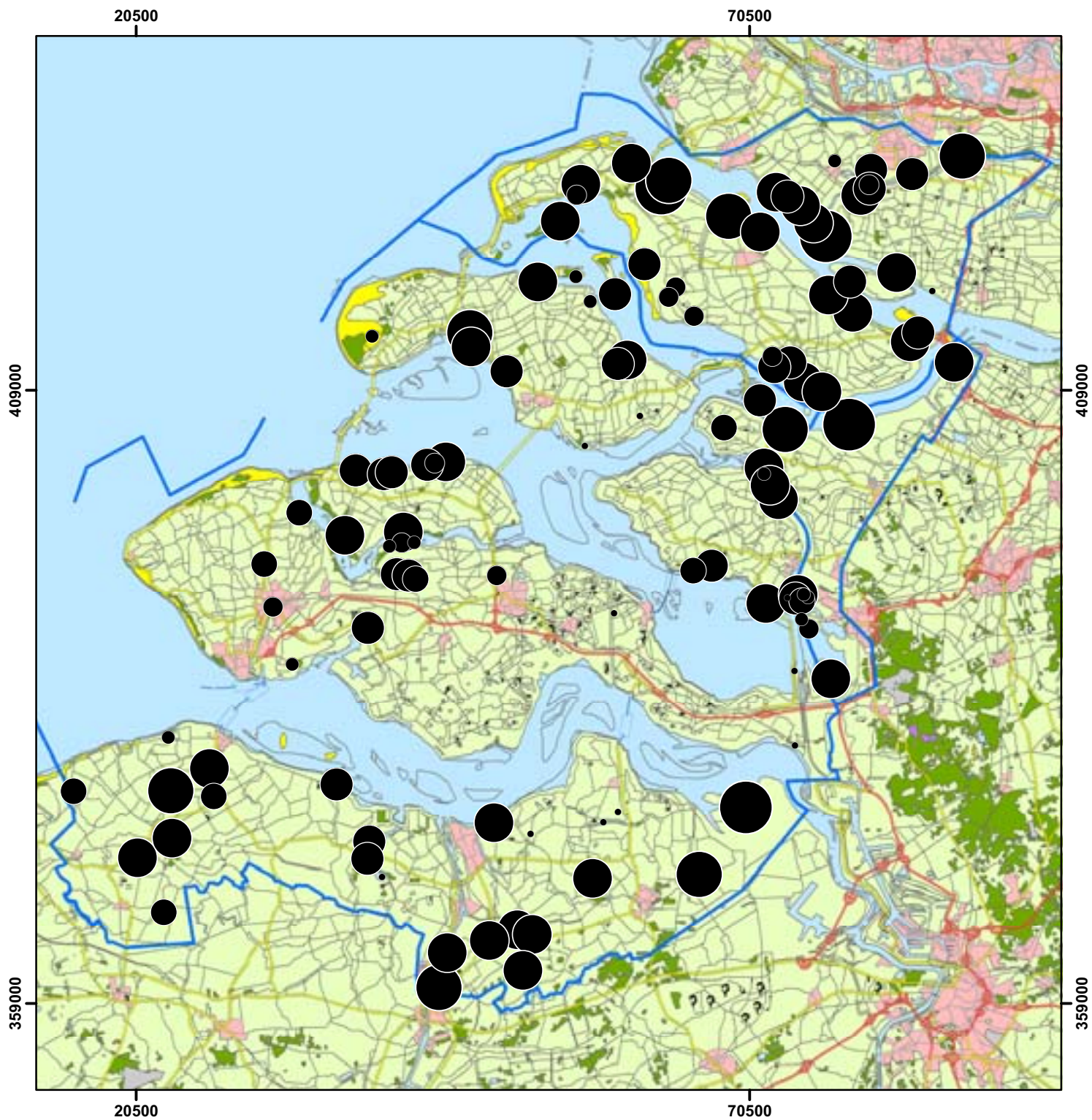
Kolgans

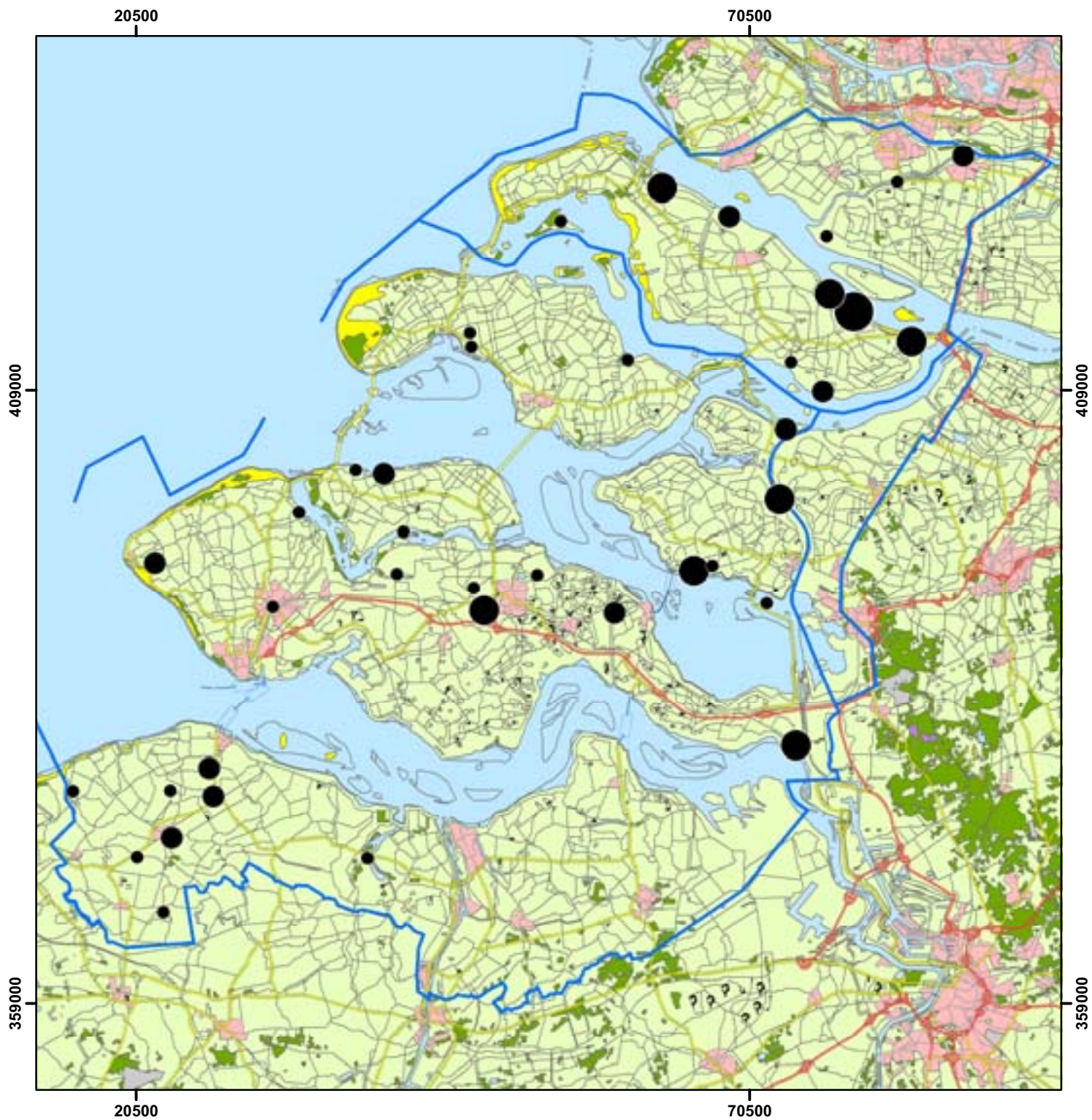
- 1
- 2 - 5
- 6 - 10

— telgebiedgrens

0 5 10 20 km

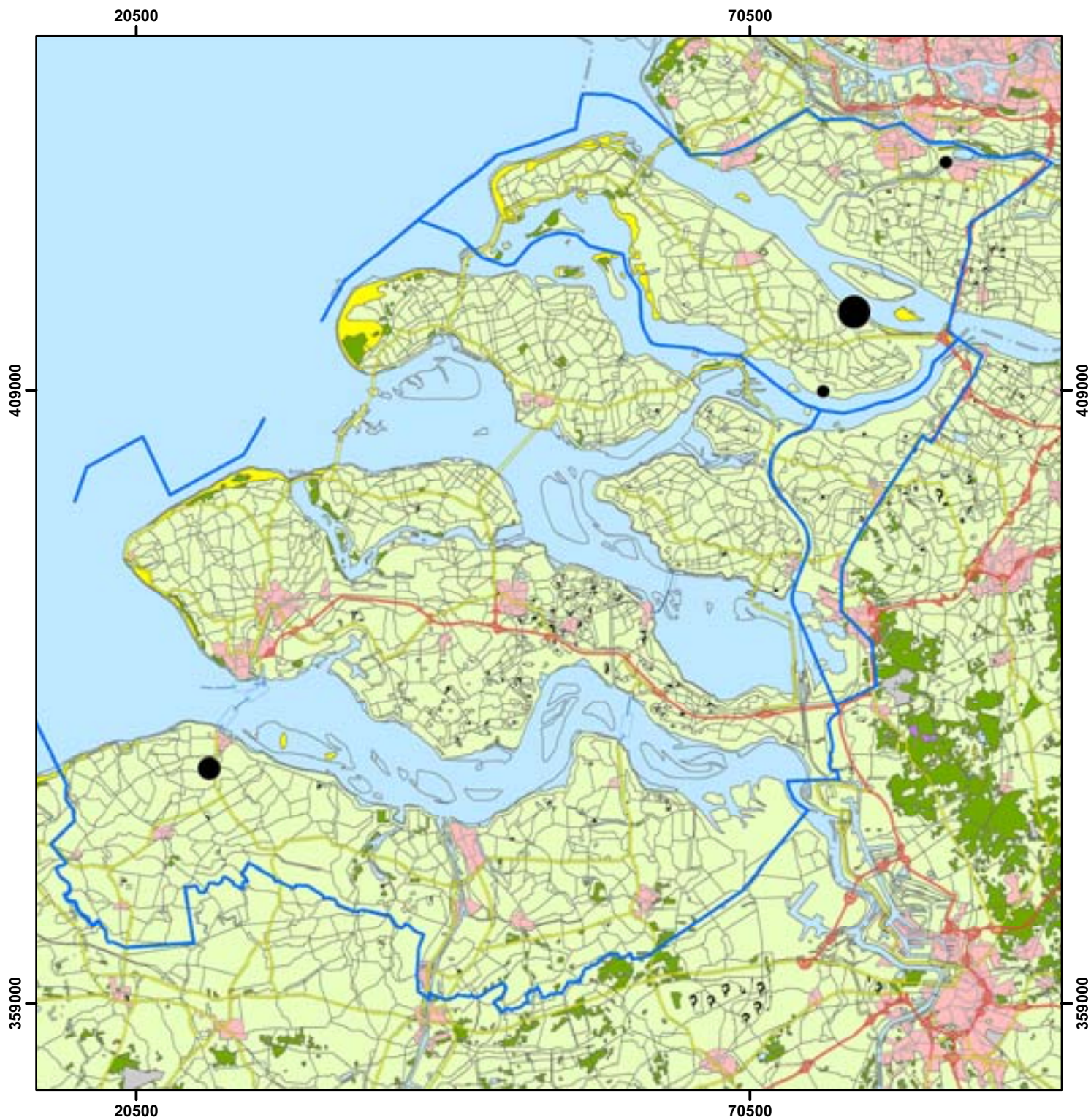
Soepgans

— telgebiedgrens

- 1 - 5
- 6 - 15
- 16 - 25
- 26 - 75

0 5 10 20 km

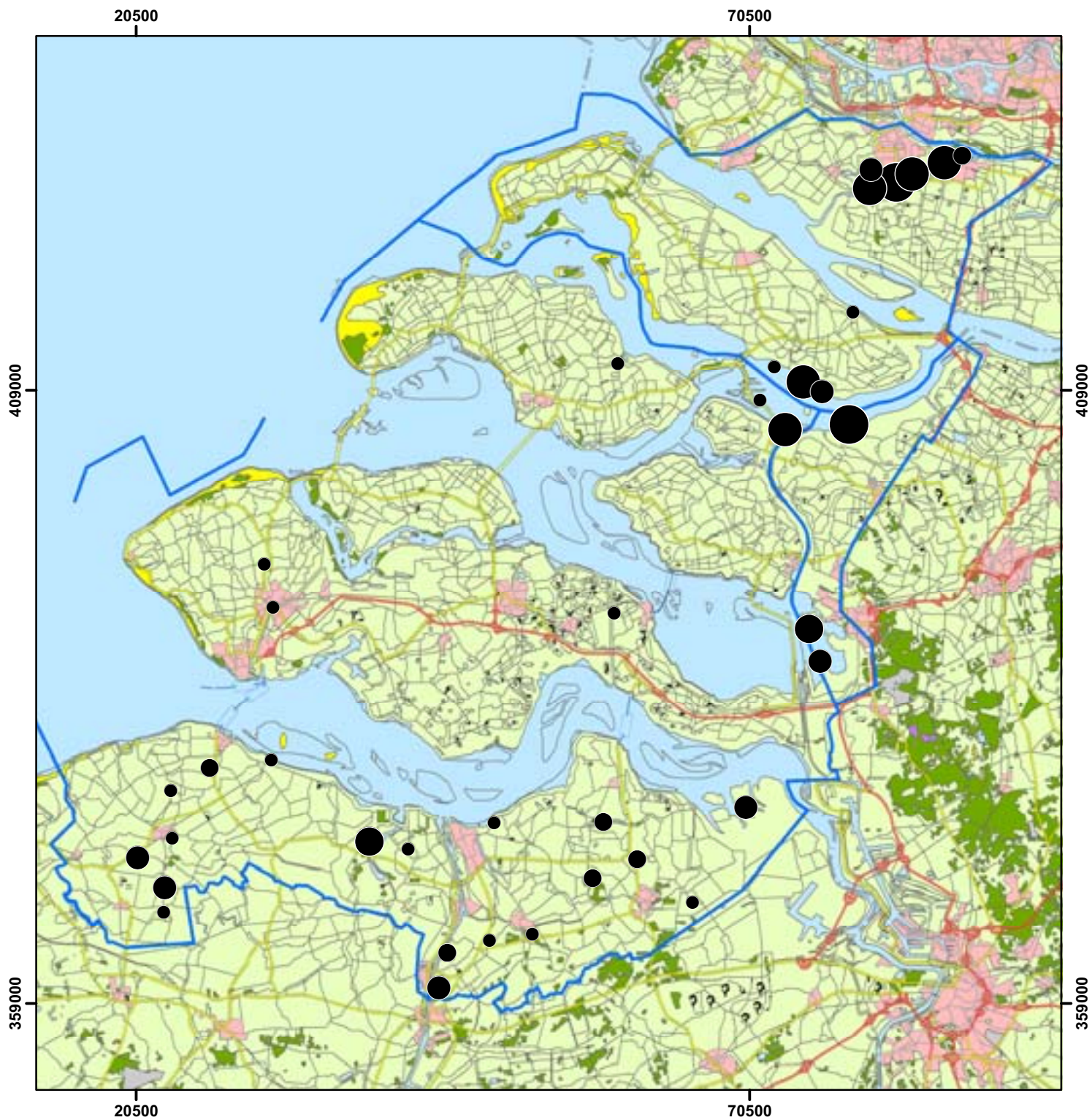
Indische Gans

- 1
- 2
- 3 - 6

— telgebiedgrens

0 5 10 20 km

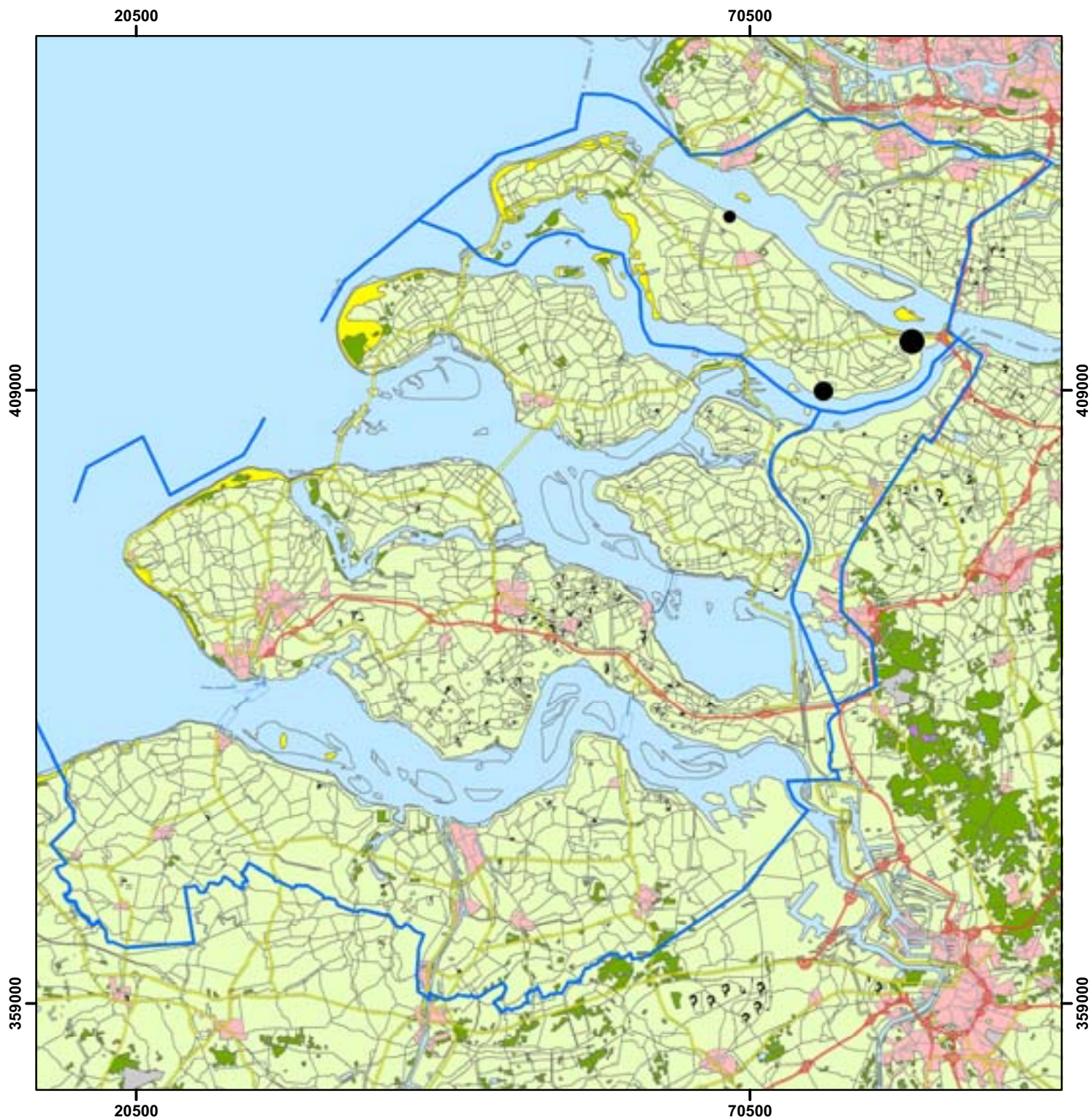

Canadese Gans

- 1 - 10
- 11 - 25
- 26 - 50
- 51 - 100
- 101 - 500
- 501 - 750
- telgebiedgrens

0 5 10 20 km

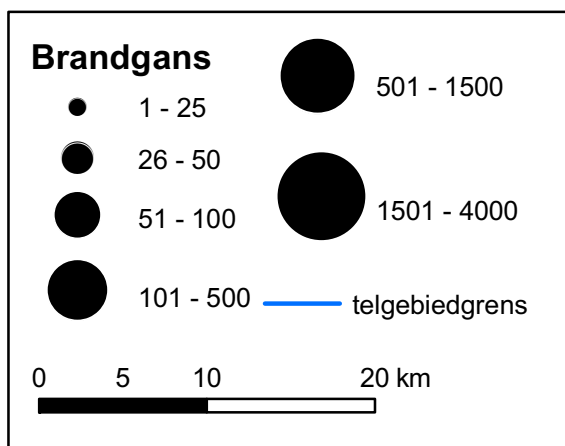
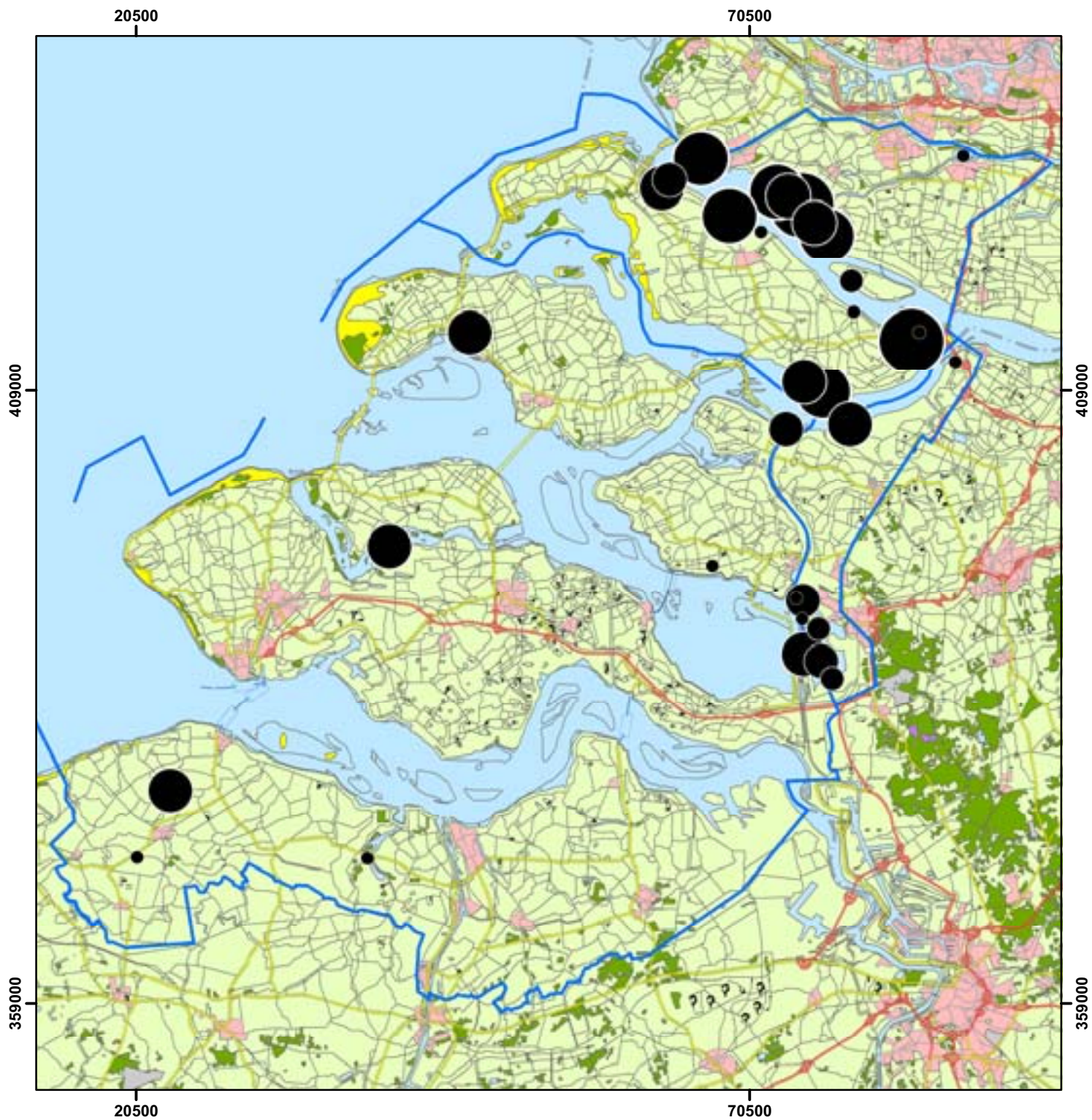
Kleine Canadese Gans

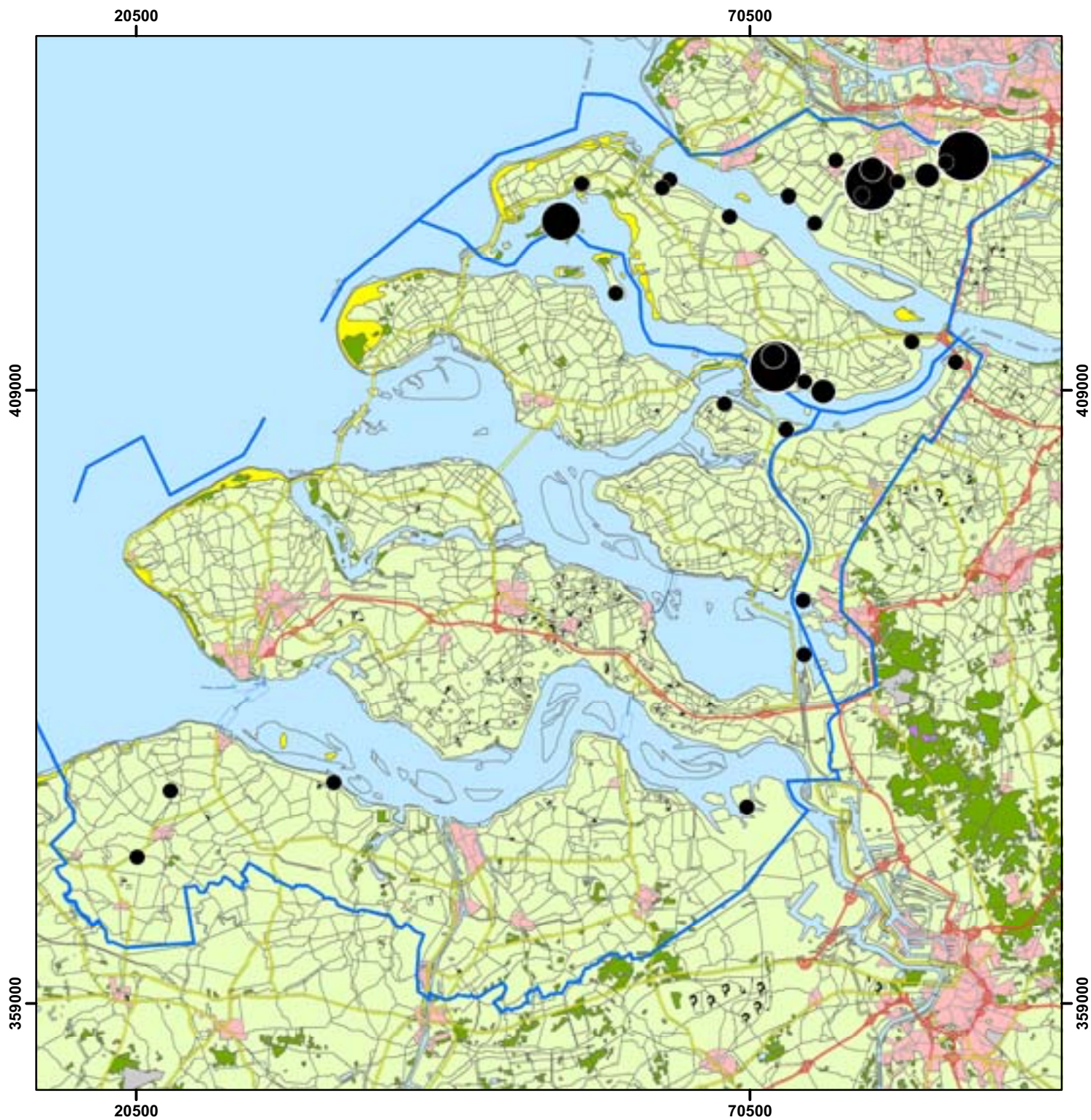
- 1
- 2 - 5
- 6 - 15

— telgebiedgrens

0 5 10 20 km

Nijlgans

— telgebiedgrens

- 0 - 25
- 26 - 50
- 51 - 100
- 101 - 320

0 5 10 20 km

